

ZSIDÓ ÉLET

SZERKESZTŐSÉG ES KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, VII., ERZSÉBET-KÖRÜT 18.
TELEFON: 1-363-61.

FELEKEZETI HETILAP

SZERKESZTETTE 1933—1937.

KECSKEMÉTI VILMOS

ELŐFIZETÉSI ÁR:
FÉLÉVRE 10 PENGÓ
EGÉSZ ÉVRE 20 PENGÓ

Vallás és a munka szabadsága

**Írta:
Dr. KECSKEMÉTI ÁRMIN
Makói főrabbi**

Mindkettőre soká várt a zsidóság. A vallását üldözték, elnyomták, létfontartásában korlátozták, megélhetése ezerféle akadályba, jogfosztásba ütközött. Csak az újkor hozta meg neki a szabad vallásgyakorlatot és a kereső munka mind több lehetőségét. A zsidónak tehetsége, szorgalma érvényesülhetett.

Hatalmas virágzás indult meg nyomában; fényes eredmények hirdetik egész Európában a szabadá tett zsidó munka jelentőségét és áldásait, hogy az egyes országok gazdasági és szellemi haladása mit köszönhet a zsidó munkának és áldozatosságának. Mert ez a kettő együtt járt. Az ünnepi tóraszakaszban olvassuk, hogy midőn Egyiptom királya végül szabadon bocsátja Izrael gyermekeit, vagyonukat is velök engedi, hogy menjenek és szolgálják az Örökkévalót.

A történelemben nagyszerűen bontakozik ki a zsidó vagyonnak és istenszolgálatnak ez az összefüggése. A zsidó tudás, rátermettség, kitarítás meglelte jutalmát, de a zsidó gazdagság nemcsak anyagi erőki-fejtés volt, hanem istenszolgálat is, az Isten szellemének hordozója: jó-tékony, eszményi célok, a művelődés, emberszeretet, a Haza oltárán való áldozathozatal.

A zsidó vagyon örökös bírálgatása során érdemes volna azt is vizsgálni, hogy mikép veszi ki részét a nemzeti és emberiségi intézmények támogatásából. Biztosra veszem, hogy nem vádolhatnák szűkkeblűséggel. Azt hiszem, a zsidóság elszegényedése, meglátszanék a közjótékonyágon, az emberbaráti és

Halljad, óh Izrael!

**Írta: Dr. KRISZHABER ADOLF
a Budai Izraelita Hitközség elnöke**

„Halljad Izrael, az Örökkévaló, a mi Istenünk, az Örökkévaló egyetlen egy.” Erre gondolatok testvéreim a mai nehéz viszonyok között, amidőn egyaránt sujt beneteket a kétség és reménytelenség, amikor egy évszázad fáradásának, az emberi felvilágosodás folyamatának eredményét egyszerűen porbahullni látjátok és azt veszitek észre, hogy ismét eljött az az idő, amikor új Mózesre van szükség, aki kivezessen bennünket a rabszolgaságból, a szenvedésekből és nyomorúságból.

Ne jajveszékéljete, ne sópánkodjatek. Szorítsátok össze ajkaitokat és vessétek tekinteteket az Égre, ahonnan mindig akkor érkezett a segítség, amikor legnagyobb szükség volt rá és ahonnan a megváltás mindig érkezett, amikor már csordultig telt a pohár. Mi zsidók hozzá vagyunk szokva a szenvedésekhez, a megrovódításokhoz, de mert tekintetünket sohasem vettük le az Égről, ahol az Egyisten honol, értelmünk sohasem hagyott el és türelemmel vártuk az időt, mikor Isten boldogító napja újra kisütött.

közművelődési érdekek sem nyérnének vele, hanem sokat vesztenének. A rossz szemmel nézett zsidó vagyonnak, ebbeli jelentőségét is méltányolni kellene. Tudom, hogy e sokat mondó tény, a zsidó pénznek istenszolgálat, altruizmusa nem fogja elnémitani a jelszavakat, de a türelmetlen és igazságtalan vélemé-

Mi már voltunk Gosen földjén, amelyet szorgalmunkkal, tudásunkkal, verejtékünkkel, türelmünkkel nagyra tettünk és termékennyé. És amikor a Faraók köbe akarták vézni emléküket évezredek számára, elvették tőlünk Gósen földjét és apáinkat rabszolgatartók ostorai alatt kényeszerítették a piramisok felépítésére. A pohár csordultig telt, de az Egyetlenegy elküldötte értünk Mózeset, az ő prófétáját, aki kivetett bennünket a sanyargatók öléből.

Mózes mindenkor eljött, más-más próféta képében, mikor a sanyargatások tetőpontra hágtak és mindig kisütött újra számunkra a nap, hogy egy ideig embereknek, boldogoknak érezzük magunkat, hogy az általunk szerzett boldogságot az egész emberiségre terjesszük ki. És ha sütött a nap, ez meghozta gyümölcsét és Izraelt nagyra tette.

Ne sirjatok, ne jajveszékéljete tehát, hanem legyetek türelmesek tanításátok gyermekeiteket az Istentől reájuk mért szenvedések elviselésére; tanítsátok meg arra, hogy sohase legyenek bosszúálló, hanem arra törekedjé-

nyek áradatában tisztelnünk kell, hogy a zsidó vagyon nemcsak egyének és családok társadalmi s közéleti befolyását jelentette, hanem a közérdeket is felkarolta.

A zsidóság szabadon gyakorolhatja vallását, de a munka szabadságát is élni akarja: jogban, tisztességben, hazaszeretettben.

nek, hogy az emberiség javát műveljék és az emberek gondolkodását a szabadság, testvériség és egyenlőség eszméi irányában fogékonyra tegyék.

Ne féljete Izrael fiai, — az Úr bennünket kiválasztott népének rendelt, ezentúl is megtartja szövetségét velünk és ha szenvedéseket küld is reánk, csak megpróbáltatásul teszi, de az éltető napot nem fogja tőlünk sohasem megvonni.

Kérve-kérlek Benneteket, ne

csüggedjete és tegyetek úgy, mint Mózes tett; ha kivonultok Egyiptomból, ne feledkezete meg Jákób és József esontjairól.

Mindíg csak azt tartátok szem előtt: „Halljad oh Izrael, az Örökkévaló, a mi Istenünk, az Örökkévaló egyetlen egy”. Az segített minket megpróbáltatásaink közben, az adott erőt a szenvedések elviselésére. És ne felejtsetek el a Szózat hangját: „Áldjon vagy verjen sors keze, itt élne-d-halnod kell”.

A mult érdekességeiből

Rovatvezető: GÁLÓSI SOMA

A segítség

A nagy árvíz alkalmával teljesített mentési munkákban az akkori lapok tudósítása szerint különösen kitűntek: Perlgrund K., Reis H., Posner M., Denhof Dávid, Doppler H. és L. Trebitsch B., Weismantel S. és Neumann J. óbudai lakosok.

De megindult azonnal a nemes emberbarátok vetélkedése is, hogy a kárvallottakat felsegítsék. Különösen az Óbudáról Pestre származott nagykereskedők tűntek ki adományaikkal. Már néhány napra a katasztrófa után érkezett be Kánitz Moses L.-től 300 frt, Polak Bernáttól 250, dr. Grünhuttól 150 frt, Rosenfeld Izsáktól 10 drb arany és folytatólagosan tekintélyes összegek másoktól.

Megmozdult az egész ország, a messze külföld zsidó községei, hogy óbudai oly tekintélyes és a közepes jó sorsból a ninestelenségre jutott testvérközségükön segítsenek. Ezek sorából fel kell sorolnunk a következő zsidó községek nagy adományait:

Bécs	110.—	Frt.
Miskole	750.—	..
Temesvár	500.—	..
Győr	125.—	..
Pozsony	300.—	..
Mantua (Olaszország)	123.15	..
Érsekújvár	750.—	..
Arad	769.35	..
Balassagyarmat	500.—	..
Pilisvörösvár	150.—	..
Komárom	250.—	..
Kismarton	200.—	..
Pápa	400.—	..
Veszprém	200.—	..
Dunaszendrähely	200.—	..
Liptószentmiklós	150.—	..

Tata	250.—	..
Nagykanizsa	1282.30	..
Baja	211.40	..
Hamburg	248.—	..

Utóbbi Weiherheim M. H. útján. Számos magánadomány egészítette ki a befolyt összegeket, melyek közül a legtekintélyesebb volt: *bárá Rotschild, Bécs, 5000 forinttal.*

Ezt a mai értékre átszámítva igen tekintélyes összeget külön bizottság osztotta ki, melybe Boscovitz H., Schauengl K., Holitscher B., Blau H. óbudai előjárók és Löwy H. Pestről, kinek útján ezen nagy-lelkű adomány érkezett, lettek kiküldve.

A báróhoz intézett köszönő levél fordítása a következő:

Bárá Rotschild úr ömeltóságának!

Méltóságos urunk!

Nemes emberbarát!

Mióta a nemes Rotschild-ház a szenvedő emberiség előtt ismeretes és annak menedéke lett, az minden katasztrófa, elemi csapások pusztítása alkalmával mint fényugár, mint éltető nap jelent meg a nyomorúság egén és nemesszívűségét tekintélyes adományokkal igazolta.

A hála örök emlékeit építette fel Méltóságod számtalan vízkárosultunk szívében. Az Ön 5000 forintos nagylelkű adományát hittestvéreink között kiosztottuk. Több száz családfő és özvegy

BETEGTOLÓ-

és ónhajtású kocsi nagy választékban. Kölcsönzés is. SIESTA BETEGTOLÓKOSIRAKTÁR Budapest, Damjanich-utca 49. Telefon 144-793 Kérjen árjegyzéket.

örömkönnyes szeméit az Éghez emlte és mi is szívünk mélyéből ismételjük velük e helyen kingilatkozottatott közös óhajunkat:

hogy Istenünk a Bárá Rotschildok nemesi házát az idők végéig szerencsésen és magasztosan tartsa meg, annak kegyes jótékonyági hajlamát őrizze meg és nemes Házukat hittestvérei díszére mindenkor virágoztassa fel.

Kik is hátaltesz legmélyebb tisztelettel maradtunk

Óbudán, 1839 január 21-én.

Aláírások.

A keresztény és zsidó községek Óbudán, mint már említve volt, egymástól függetlenek voltak, a lakosság között pedig mindig a teljes békesség és harmónia uralkodott. A veszély még közelebb hozta egymáshoz az embereket és mindenki segített felebarátján, ahogy tudott. A kir. koronauradalom nagyarányú kölcsönrel támogatta az összeomlott házak felépítését és ebben a rászorult zsidó háztulajdonosok is egyformán részesültek.

A bécsi zsidó községgel az árvíz segély ügyében, az akkori idők szóvirágos és dagályos stílusában folytatott levelezés Biedermann M. L. esász. és kir. udvari ékszerészhez volt címezve. Az ő vezető egyénisége és tevékenysége eszközölte ki a kimutatott szép eredményt.

Mély megilletődéssel gondolunk a bécsiek őseinek nagyszerű testvériségére és fájdalommal tölti el szívünket, hogy az ősek példáját mindenkor követett utódok napjainkban oly gyászos sorsra jutottak...

Dicséretes versengés

Úgy a pesti, mint a budai hitközség jogvédő irodát állított fel a most annyira aktuális állampolgársági ügyek szakszerű megoldására. Mindkét helyen több ügyvéd ajánlotta fel ingyenes tanácsadói szolgáltatást az arra szoruló részére. A jobb módúak természetesen saját ügyvédekét veszik igénybe, a két iroda pedig kizárólag a szegényvédelem keretében támogatja a hozzájuk fordulókat.

A budai tanácsadó irodát dr. Berényi Sándor, a hitközség érdemes tagja vezeti, aki az állampolgársági ügyek alapos ismerője és „A magyar állampolgárság megszerzése és elvesztése” c. jogi mű szerzője.

A tanácsadó iroda minden hétfőn és szerdán délután 1/27-1/28-ig szolgálat felvilágosítással.

Keresztény politikusok és publicisták a nyilasmozgalomról és a „zsidótörvényről“

A „zsidótörvény“ melyet a kormány a törvényhozás elé terjesztett minden egyéb témát felülmúló intenzitással foglalkoztatja az egész magyar sajtót. Az egyes lapok hasábjain a magyar publicisztika és politika vezető egyéniségei ismertetik álláspontjukat ebben a kérdésben és a magyar zsidóság jóleső érzéssel veheti tudomásul, hogy *kiváló keresztény közíróknak és politikusoknak vannak mélyen elítélő szavaik* részben a nyilasmozgalom, részben pedig az általa teremtetett légkörben született „zsidótörvény“ számára.

Szemelvényeket iktatunk ide ezekből a cikkekből, anélkül, hogy a megnyilatkozásokat kommentárokkal kísérnénk. De kommentárookra nincs is szükség. A cikkek íróinak megállapításai önmagukért beszélnek:

PETHŐ SÁNDOR

„Meg fogják bánni!“ című, a „Magarság“-ban megjelent cikkében a következőket állapítja meg:

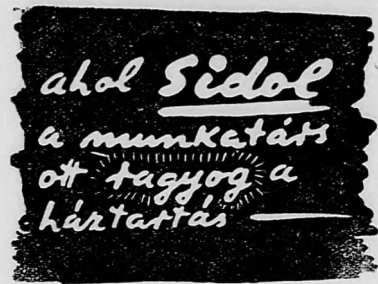
...Az a németvérű magyar értelmiségi, aki a náciizmus, azaz közvetve a nyilasmozgalmat mondja, illetve az a német néptárs aki belevetette magát a nemzeti szocializmus sodrába: *az lélekben és igazságban már elszakadt a magyar eszmétől*, ha egyébként a legmellőndőbb és a színelaklat leginkább hasogató szavalkatokban és tirádákban is zengi a maga magyar hitvallását. Az a németvérű intelligencia, aki éppen a magyar sors legkietlenebb és legmostohább periódusában, a magarság hagyományos életformája és az általa kialakított magyar nemzeti öntudat iratlan ígéje szerint viselkedik s aki például *a zsidókérdést se akarja forradalmi és náciisa elvek szerint, hanem magyar ervek és magyar szellem szerint rendezni*: az éppoly értékű magyarnak tekintendő, mint az, aki a prima occupatio óta érzi és ápolja magában fájának megdöntetelen misszióját a dunai térségben. Mert a horogkereszt, vagy annak magyarországi változata, a nyilas, ha magyar: *jóhiszemű el-tévelyedésének vagy szellemi fejletlenségének baleskeje és áldozata*. Ha németvérű, akkor már nyil-

vánvalóan az *ösi fajához való visszatérésének nosztalgiája muzsikál vércseppjeiben...* Ne feledjük el, hogy a magyar eszme valamennyi szökevénye többé kevésbé megbánta már a maga lázadását vagy eretnekségét. Nem hiszem, hogy a szlovákok, a rutének, vagy a horvátok többsége ne kívánná vissza azt a sokszázados együttélést a magarsággal, amelyet egyoldalúan felbontott. Nem hiszem, hogy a hazai zsidóság túlnyomó része keserves könnyeket ne ontana azért, amit megtévedt fia 1918-ban ellenünk vétettek. Eljön az idő, mert el kell jönnie, amikor — ha a náciizmusban való disszimilációban idejében véget nem vetnek — *hazai németvérű értelmiségek ne tekintenek elhibázott és tragikus epizódnak a magyar fajtestvéreik viselkedését és szereplését a nyilas forradalom rohamosztágaiban...*

GRÓF APPONYI GYÖRGY

az „Esti Kurir“-ban:

...A legélesebb tiltakozással kell azonban azt a beállítást visszautasítani, mintha ez a javaslat *hivatalos kormányprogramként hirdett keresztény szellem szüleménye volna*. Mindannyian tisztában vagyunk azokkal az óriási nehézségekkel, amelyekben az értelmiségi pályákra tóduló keresztény ifjúság megfelelő elhelyezése ütközik. Tudjuk és valljuk, hogy ez a probléma súlyos gondot okoz a kormányzatnak és társadalomnak és tudjuk és valljuk, hogy kormányzatnak és társadalomnak kötelessége *bármilyen áldozatok árán is* ezt a problémát állandóan napirenden tartani és megoldását elősegíteni. Elsősorban *keresztény kötelesség, hogy annak, aki dolgozni akar és tud, a megfelelő munkával arányban, anyagi ellenszolgáltatást juttassunk*. De mint keresztény, katolikus ember *nem vagyok hajlandó elismerni, hogy keresztény dolog a másét elvenni*, embereket becsületlen munkával, tudással, szorgalommal elért pozíciójukból kidobni és a betöltendő állásoknál más mértéket elfogadni, mint a tudást, szakértelmet és rátermettséget. *Szomorú és méltatlan lebecsülése volna a keresztény magyar értelmiségnek, ha*

feltéteznék róla, hogy egyenlő feltételek mellett nem tudna boldogulni, ha akar. Teremtsek komoly szociális intézményeket, hogy az élet, a munka, a törvényes verseny feltételei csakugyan egyenlőkké váljanak a nép minden fia számára és emeljék a polgári munka becsületét arra a magas rangra, amelyet az a nyugati társadalomban élvez, hogy kedvet kapjanak hozzá azok a kereső rétegek is, melyek eddig az elavult beideszettek és felületes, hetyke jelzőszavak távöltartottak tőle...

OTTLIK GYÖRGY

a „Pester Lloyd“-ban így ír:

...Ritkán *hárult még a lelkiismeretes, az igazságot kereső magyar publicistának oly kínos, örömtelen feladat, mint ma*, amikor a legújabb törvénytervezetről kell írnia, mely a magyar Corpus Juris-ba volna felveendő. Keresnie kell az indítóokokat, melyek a *joggal és igazsággal ennyire ellentétben álló* ilyen beavatkozást, a legnemesebb magyar tradíciókkal ennyire ellentétes alkotást a magyar nemzet összesége érdekeinek szempontjából nézve igazolni tudnák. *A magyar jogfejlődés mindig a tökéletes jogegyenlőség és a személytelen joggyében állott*. Sohasem léteztek a magyar corpus juris-ban törvénytípusok egy embercsoport, vagy társadalmi osztály számára. Az a törvénytervezet, melyet ma nyújtottak be a parlamentben és melynek a közeljövőben törvényerőre kellene emelkednie, oly jogalkotást jelent, melyre mi magyarok, mindenkor büszkék, jogérzékünkre, *mindig fájdalmas sajnálkozással fogunk visszatekinteni*.

Tudjuk, hogy ezt az újfajta törvényalkotást egy, a közvélemény egy részét előntő áradat csaknem elkerülhetelenné tette. Néhány év óta *antiszemita jelszavak igény-*

bevételével szenvedélyes izgatás folyik, melynek keresztény jellegét akartak tulajdonítani. Át-hatva egy sokszáz éves keresztény tradíciótól, kérdem magamtól, mi lehet, vagy mi nevezhető ezeken a célkitűzéseken kereszténynek? Ne keressünk itt sem keresztény, sem erkölcsi igazolást, ne keressünk jogot vagy igazságot: itt a politikai szükségszerűség törvénye működött, mely egy ilyen beavat-

kozást az ország jogi és gazdasági strukturájába talán elkerülhetetlennek mutatott — ezt kénytelen vagyok — elfogadni... Nemzeti célokat éles anyagi érdekek keresztelenek, melyek viharosan követelik kielégítésüket. És bármit beszélnek itt bűnről és bűnhődésről, mindezek csak kifogások, melyek igen távol fekszenek a történet igazi tartalmától...

szegezni a rákoskeresztúri temetőben és lesz erónk a kötelezettség teljesítéséhez, a harc folytatásához. Mert az a síremlék lesz a márványba és gránitba vésett bizonyítéka annak, hogy nem állunk egyedül. Velünk lesz az Ő szelleme, mögöttünk a velünk érző tömegek akarata és fölöttünk az Ur védő keze.

Keckeméti Vilmos özvegye és gyermekei

A Zsidó Élet szerkesztősége

Síremléket Kecskeméti Vilmosnak

Ezek a hasábokon hónapokon át annak a gyűjtésnek eredményéről számoltunk be olvasóinknak, mely lapunk elhunyt megalapítójának és főszerkesztőjének *Keckeméti Vilmosnak* síremlékére folyt a magyar zsidó közélet vezető egyéniségeinek a zsidó olvasóközönséghez intézett felhívásának következményeképpen.

A gyűjtés befejeződött. A síremlék már készül. Még néhány hét és súlyos testével el fogja takarni azokat a rögöket, melyek alá örök pihenőjére tért meg a magyar zsidó publicisztika egyik legtisztább szándékú, legharcosabb, legpuritánabb, legtehetségesebb munkása: a mi főszerkesztőnk.

A befolyt összegeket már nyugtázta lapunk. Amit most akarunk megköszönni, az árván ittmaradt család és az ugyancsak árván ittmaradt nagyobb család, a Zsidó Élet szerkesztősége, oly adomány, melyet a világ semmiféle pénzegysége nem tud kifejezni, mert értéke pénzzel nem mérhető fel: ez az emberi szolidaritás, az emberi jószág, az emberi segítőkészség.

Szóljon ez a köszönetünk elsősorban *Berényi Sándor* doktornak, ennek a galambósz hajú fiatalembernek, aki most is, mint mindig, ha valami érdemes elért dolgozni nyílt alkalma, elsőnek jelentkezett hívás, ösztökélés, felkérés nélkül a mindenki számára természetes ötlettel: a magyar zsidó társadalomnak, melyért *Keckeméti Vilmos* élt és a szó betűszerinti értelmében, meghalt, kell lehetővé tennie, hogy ennek a harcoss újságírónak sirját méltó emlékk jelölje meg. *Berényi Sándor* doktor nemcsak a gyűjtési felhívást írta alá elsőnek, hanem

maga is fáradozott, agitált, szalagált mindaddig, amíg nemcsak az eszme öltött testet, hanem maga a síremlék is fizikai valóságában.

Szól köszönetünk a magyar zsidó társadalom ama prominenseinek, akik a gyűjtési felhívás aláírásával tanujelét adták annak, hogy megértették, értékelték, méltányolták *Keckeméti Vilmos* munkásságát, érezték, hogy a harc, melyet vállalt az egész magyar zsidóságért folyt és ezt az érzésüket továbbadták a zsidó olvasóközönségnek.

És szól hálás köszönetünk mindazoknak, akik a gyűjtéshez a maguk adományával hozzájárultak. Minden fillért, mely hozzánk érkezett a velünk és küzdelmeinkkel, elképzeléseinkkel és célkitűzéseinkkel való szolidaritás jelének tekintünk és az ebben megmutatkozó bizalomra, együttérzésre, serkentésre igyekezni fogunk méltóknak mutatkozni. Méltóknak azzal, hogy *egy jótényivel nem térünk le arról az útról, melyet számunkra, a család és a lap számára elhunyt vezetők és családjuk kijelölt és ugyanolyan meg nem alkuvo, harcoss katonái igyekezünk lenni a zsidóság ügyének, mint amilyen ő volt.*

A magyar zsidóság mai vészterhes napjaiban — jól tudjuk — nem kis feladat, melynek ha nem is megoldására, de legalább is a megoldás, a becsületes és magyar kultúrnióhoz méltó megoldás elősegítésére vállalkozunk. És ha túl súlyosnak tetszik majd előttünk a vállalt kötelezettség és tulontúl nehéznek a küzdelem, melyet meg kell vívniunk szemünkét csak arra a puritán egyszerűségű, minden hivalkodástól mentes síremlékre fogjuk

TAMÁS SÁRI: Törvény

A megszámlálhatatlan arcú, örökké megújuló, örökké elpusztuló, örökké élő természet, melybe a költő beleolvad, melyben el szeretne tűnni, örök vigasz, örök csoda, örök megnyugvás; az anya, ki gyenge kezénél fogva vezette gyermekkorában és kinek elgyengült, elerőtlenedett, gyermekivé vált kezét újra meg szeretné fogni, hogy most ő vezethesse, Isten, akit mindenütt keres, mindenben kutat és mindig újra és újra megtalál, a férfi, akiben az asszony társat keres és társra talál, vagy aki mellett néha társatlan marad: törvény, melynek járószalagán az emberi élet, a költő élete is halad. Ez esendül ki *Tamás Sári* verseiből, melyek új kötetben formájukban azt mutatják, hogy a kiváló költő, a fiatal magyar költőgeneráció most már megvalósult ígérete eljutott fejlődése legjelentősebb állomásáig: az egyszerűségig. Öröm ezeket a verseket olvasni, hangjukban, mondánivalókban, a rímek tiszta csengésében, formájuk finom oizelláltságában igazi költő jelentkezik ismét és igazi költő oly kevés akad. Aki megnyugvást tud még találni a mai zaklatott világban, ennek az igazi költőnek emberi hangjában, ne sajnálja a néhány fillért ezért a verskötetért: nyerni fog az elolvasásával.

h. s.

— **A Magyar Izr. Nőegyletek Országos Szövetségének** ápolónőképző és gyermekgondozónó tanfolyamára a felvételek megkezdődtek. Jelentkezhet minden feddhetetlen előéletű leány vagy asszony, 18—30 éves korhatárig. A tanfolyam 18 hónapig tart. Az otthonban való bennlakás kötelező. A havi ellátási díj P 65., mely összegben lakás, élelmezés stb. bennfoglaltatik. Bővebb felvilágosítást nyújt az iroda: Budapest, VII., Sip-u. 12. Tel.: 141—919, hova a kellőképp felszerelt kérvények benyújtandók.

A Budapesti Aut. Orth. Izr. Hitközség felügyelete alatt termelt

kaphatók és megrendelhetők összes fiókjainál és az orthodox izraelita fűszerkereskedőknél

husvétii orthodox kóser palacktej és tejtermékek
Budapesti Központi Általános Tejcarnok R.-T. VII., Rottenbiller-utca 31. szám

„A szolgaság házából” (Gondolatok a zsidóság világhelyzetéről)

Az egyiptomi kivonulás ünnepe előtt kétszeresen fájdalmas végigtekinteni a zsidóság mai helyzetén. A politikai üldözés, az anyagi romlás, a szellemi kirekesztés egyre több áldozatot követel sorainkban. De ezenfelül még a menekülés útja is tövisekkel van behintve. Nem elég, hogy egyre több országban indul rendszeres hajszá, melynek célja a zsidóság teljes erkölcsi és anyagi megsemmisítése; az üldözésnek ez a történeti távlatból is példátlan megnövekedése oly korszakba esik, mikor minden ország gátakat emel a bevándorlás elé és a tömegek szabad áramlásának útjába a legsúlyosabb akadályok épülnek. A háború előtt, amikor súlyosabb, üldözésszámba menő antiszemitizmus csak az orosz birodalomban és Romániában volt, s az ott élő zsidóság tömeges kivándorlása lényegesen enyhítette a társadalmi és gazdasági nyomást, mely az otthonmaradottakra nehezedett, 1900 és 1914 között több milliónyi orosz-lengyel zsidó talált új otthont Angliában és Északamerikában.

A háború óta ez a helyzet, tudjuk, lényegesen megváltozott. Minden ország törvényes sorompókkal védekezik a bevándorlás ellen. Időközben pedig az üldözés azelőtt nem is ismert módszerekkel és embertelenséggel kikezdi azelőtt virágzó és biztonságban élő zsidó közösségek életét is.

Mi ebben a helyzetben a tenni-való? Különböző megoldási kísérletek szerepelnek a világsajtóban; mindegyikük valamilyen formában a „szolgaság házából” való kivonuláson, a fenyegetett zsidóság áttelepítésén alapszik. De hová menjenek a pusztulásra ítélték, s hogyan találjanak új otthont? Közép- és Kelet-Európa fenyegetett országaiban milliókról, a világ zsidóságának körülbelül egy harmadrészéről van szó!

A megoldási tervek általában a gyarmatosítás jelszavából indulnak ki. Maga a palesztinai országalapító kísérlet is ilyen gyarmatosítás: elsősorban a létükben fenyegetett zsidó csoportok új otthonát kívánja felépíteni. De újabb és különösen az angol felosztási terv elfogadása óta nyilvánvalóvá vált, hogy további na-

gyobb tömegek — ismétlem, milliókról van szó — Palesztinában többé nem nyerhetnek otthont. Ezért nem lehet csodálkozni azon, ha más területeken is próbálkoznak gyarmatosítási tervek előkészítésével. E tervek közül különösen a madagaszkári telepítés eszméje keltett nagyobb feltűnést. Lengyelországból — francia hivatalos támogatással — tanulmányi bizottság utazott Madagaszkárba, hogy az ottani telepítési lehetőségeket megvizsgálja. E bizottság munkálatainak eredménye még nem ismeretes, de annyit látatlanban is megállapíthatunk, hogy ezen a módon a „zsidókérdés” megoldása, de még lényegesen enyhítése sem várható. (A „zsidókérdés” szót természetesen nem az antiszemitizmus jelszavainak értelmében használjuk. Nem a zsidók okozta, hanem a zsidóságra nehezedő társadalmi bajokat jelöljük vele.) Ezt könnyen beláthatja mindenki, akinek bármily csekély fogalma van a gyarmatosítások eddigi történetéről. Tudjuk, hogy európai országokból, olyanokból is, ahol a nagy népszaporaság súlyos munkanélküliségre, tehát népfölöslegre vezetett, Európán kívüli gyarmatokra alig lehetett kivándorlókat kapni; az általános idegenkedéshez járultak a pénzügyi nehézségek úgy, hogy az ily irányú erőfeszítésekből azt a következtetést lehet levonni, hogy gyarmatosítási akció keretében Európán és más „fehér” kultúrterületeken kívül nagyobb tömegek állandó letelepítése lehetetlen; a maximum évente néhány ezer család. Palesztina legutóbbi években elért bevándorlási száma (kb. 40.000 lélek), csak az ottani népi otthon rendkívül erős lelki vonzóereje révén volt lehetséges. Madagaszkár még a legerőteljesebb propaganda és a legnagyobb pénzügyi áldozatok árán is csak néhány ezer zsidó lelket tudna felvenni

évente; ezen a réven a zsidóságra nehezedő roppant nyomás enyhülése tehát nem remélhető.

Itt esakugyan gyors segítségre van szükség, de nem telepítési akciók és territoriális megoldások alapján. Ezek — Palesztina sajátos helyzetét nem tekintve, de hisz Palesztina amúgyis szinte egészen „megtelt” már — még azzal a kárral is járhatnak, hogy antiszemita befolyás alatt álló kormányok kormányzati intézkedéseket hozhatnak azzal a jelszóval, hogy „a zsidóknak van másutt országuk, menjenek oda”. Mi azonban másként érzünk. A zsidóságnak nincs másutt hazája, mint ott, ahol él; nem rajta múlik, hogy ottani élete megnehezül, sokakra nézve lehetetlenné válik. A zsidóság tehát nem új hazát keres, hanem ha bujdosásra kényszerül, mert hazájában a gyűlölet vált úrrá, olyan helyet a földön, ahol megengedik neki, hogy éljen és a termelés gépezetébe bekapcsolódjék.

Ez a probléma semmiképp sem territoriális, hanem nemzetközi természetű. A világháború óta eltelt zavaros évek során akárhányszor voltak kénytelenek nemzetközi szervek egyes menekülésre kényszerült embercsoportok helyzetével foglalkozni. A Nansen-hivatal igen sokat tett a menekülő fehér-oroszok, görögök, asszír-keresztények stb. megsegítéséért. A németországi rendszerváltozás után újabb nemzetközi hivatal alakult az onnét menekülő zsidók és más üldözöttek gyámolítására. Ma azonban az a helyzet, hogy Közép- és Kelet-Európa több országának zsidósága egészében vált veszélyeztetetté. A legelőkelőbb amerikai külpolitikai folyóirat, a Foreign Affairs legutóbbi számában Dorothy Thompson, a kiváló újságíró veti fel a gondolatot: Középeurópa zsidóságának ügye nemzetközi ügy, melynek megoldása azonban nem a Népszövetségre, hanem az összes kultúrországok együttműködésére alapítandó új szervezetre tartozik. Csak ilyen szervek volna módjában az

SCHLESINGER IZIDOR rabbi úr szigorú felügyelete alatt

PESZACHI כשר של פהא אמיר למחרתי

palack és kannatej, továbbá mindenféle tejtermék állandóan kapható és megrendelhető összes fiókjainknál és orthodox izr. viszonteladóinknál.

Országos Magyar Tejszövetkezeti Központ m. sz.

Budapest, XI., Horthy Miklós-út 105-113.

Telefon: 158—840.

üldözötteket felfogni, az egyes kormányokkal megállapodásokat létesíteni bizonyos számú zsidó menekültnek bizonyos gazdasági ágakban való elhelyezéséről; csak ilyen szerv szerezhetné meg az áttelepítéshez szükséges jelentős összegeket.

Nem tudjuk, milyen talajra fog találni ez a nemes és helyesen átgondolt eszme. Nyilvánvaló, hogy más alapon az üldözött közép- és kelet európai zsidóság helyzetének megoldása nem képzelhető el. Nekünk, magyar zsidóknak csak egy megjegyzésünk lehet ehhez a problémához: bennünket is mélyen megrendít a közeli országokban élő zsidóság tömeges tragédiája. Mi is a kultúremlékiség ielkiismereti ügyének érezzük a rendszeres, megszervezett és hat-

hatós segítséget. Mi azonban ezen a földön, mely a mi munkánk nem éppen értéktelen jeleit is hordozza, úgy érezzük, otthont találunk; mi nem élünk a „szolgaság házában”. Voltak már múltó áramlatok, amelyek el akarták pusztítani életünk és munkánk alapjait; mi azonban, Isten segédelmével, túléltek őket. Jöhetnek még reánk nagyobb megpróbáltatások is. Ha netán a leszek közöttünk, akik az idők fordultával kénytelenek lesznek — amit Isten ne adjon — kezükbe venni a vándorbotot, úgy ezek is hazájuk kitorölhetetlen képével szívükben fognak útjukra menni, s a kiolthatatlan reményvel, hogy nem hagyják el örökre ezt a földet, mely számukra is mindenkor a „szabadság háza” marad

ság, míg a más vallásuk főleg és nagyrészen az állami és közigazgatási pálya felé igyekezett s azokat töltötte meg. Mindenki megtalálta a maga helyét, úgy hogy állástalan ifjúságról beszélni nem lehetett, mert ilyen nem volt.

A háború után a helyzet megváltozott. Az állami tisztviselőket képesítették s az ifjúság elhelyezkedése a közalkalmazotti pályára elakadt; de ugyanez az eset állott be az úgynevezett zsidó kézben levő vállalatokban is. *A zsidó ifjúság elhelyezése ugyanolyan nehézségbe ütközött mint a más vallásuké.* A helyzet nem javult, sőt a benyújtott törvényjavaslat szerint reménytelenné vált. *A javaslat csak a kis embert, elsősorban a zsidó ifjúságot sújtja,* kiknek elhelyezkedése a szellemi pályán ügyszólván kivan zárva. A vállalati vezetőknél jövedelem csökkenése az államot fogja érzékenyen sújtani, mert ezek kevesebb jövedelem után kevesebb adót fognak fizetni, de nem hisszük, hogy jövedelem csökkenésük esetén rosszabbul fognak táplálkozni, vagy ruházkodni.

Mit jelent a zsidókérdés rendezése a zsidóság számára

Az a törvényjavaslat, amelyet a miniszterelnök a képviselőházban benyújtott s amely a zsidóságnak a szellemi életben a szabad kereseti pályákon és a gazdasági életben elfoglalt pozíciókra vonatkoznak, a *legnagyobb dicséret és elismerés,* amely a világháború óta hivatalos helyről a zsidóság javára elhangzott.

Eltekintve a törvényjavaslat morális hatásáról és jelentőségéről — melyről e cikkben nem foglalkozunk, — nézzük meg milyen kérdésre ad választ az úgynevezett zsidótörvény.

Ha felteszük a kérdést, mi okozta a zsidótörvény létrehozatalát, rögtön megadhatjuk rá a választ. A mult században itt állt Magyarország gazdasági térképe nagy fehér foltokkal. A helytartó tanács, valamint a városi tanácsnok türelmi engedélye alapján letelepedett — tehát nem beszívárgott — zsidóság a letelepedés helyén kínálkozó gazdasági helyzetet kihasználva, tehetsége, szorgalma s nemutolsó sorban kockázatos vállalkozása, megteremtette azt a bányá és gyáripari üzemeiket és kereskedelmet, melynek megteremtésére mód és alkalom, sőt tőke is rendelkezésre állott az itt élő magyarságnak, s a különböző nemzetiségeknek. Az üzemeknek és gyáraknak megalapítása

nem volt zsidókérdés s nem faji alapon létesítettek, hanem a nemzeti vagyon megalapozását s megerősítését, valamint a nemzet biztonságát s fejlődését szolgálták s e vállalkozáson szakszerű és produktív vezetése, és ezáltal állandó terjeszkedése, mind több és nagyobb munka alkalmaknak adott lehetőséget, felekezetre való tekintet nélkül és ez maga után vonta széles néprétegnek szociális megélhetését. A zsidóság a vállalkozásokban a vezető és jobbfizetésű állásokat foglalta el, de ez természetesen is volt, mert egyrészt minden vállalat megalapítója felelős volt a további fennmaradásáért és másrészt iskolázottsága s speciális szakképzettsége predesztinálta őt ezeknek az állásoknak betöltésére. A világháború előtt a zsidó vállalkozásokban, a gyáriparban, bankokban, kereskedelmben stb. nyitva állott az ajtó minden felekezeti ifjúság előtt és ezen az ajtón tényleg számarányán felül lépett be a zsidó fiatal-

A keresztény vállalatok zsidót nem alkalmaznak, s a zsidóság természetesen a zsidó vállalkozásokban helyezkedhetett el s most hogy a törvényjavaslat országos számarányának megfelelően kitessékeli őket alkotásaikból, hivatalosan sőt törvényesen elismerik, hogy a zsidóság nemzetfentartó elem, mely nemzeti vagyont termelt és alkotott s amelynek nagyságát, illetve összecszerűségét statisztikai alapon könnyen ki lehet mutatni. Ezt ugyan nem így mondja a törvényjavaslat, hanem a „társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról” szól s ez a javaslat új életlehetőségeket fog a keresztény ifjúságnak jelenteni.

A zsidóságnak ebbe bele kell nyugodnia és bele kell törődnie és alkalmazkodnia kell az új rendelethez.

A zsidóság ezen válságos időszakában a vallás parancsát necsak a peszachi ünnep alkalmával teljesítse, hanem vigye át azt az életbe is, amikor minden rossz tulajdonságot, hibát, kihívó rossz szokásokat, — a chomecokat — tüntessen el, semmisítsen meg úgy belsőleg, mint külsőleg, találja meg önmagát vallásában s családi életben s akkor az isteni gondviselés, nem fogja elhagyni, mint ahogy nem hagyta el évezredekken keresztül.

H. Gy.

Előnyös husvétii utazások

a MÁTRÁBA

felvilágosítás és jelentkezés:

Mátrai Penziók irodájában

START UTAZÁSI IRODA

Andrássy-út 15, (Bendetz könyvesbolt) T. 125-944

Zsidó volt-e Jézus?

Egyházellenes Jézus-képek

Szimonidesz könyve nyomán

Írta: Prof. Dr. Heller Bernát

Ha Szimonidesz figyelembilincselő műve nyomán végighaladunk azokon a Jézusról szóló elméleteken, amelyek korunk Németországában fölbújásznak, — úgy érezzük, mintha rendületlenül higgadt elmeorvos végig vezetne minket oly betegek körterméin, akik majd zagyván félrebeszelnék, majd éktelenül kiáltoznának, a körtermek mellett szerencsére nem egy orvosi szoba nyílik, komoly tudomány műhelye.

Tudományos munka s mégis merő izgalom! Történelmi, elméleti kérdések s mégis kegyetlenül fölzaklatnak. S bennünket zsidókat közletről érintenek, mert a kutatás középpontjába az a kérdés került: Zsidó volt-e Jézus?

Ebből a hangzavarból, amely rendszerint az Egyház ellen, gyakran a tudomány ellen, néha a józan ész ellen hangoskodik, háromféle válasz vehető ki. Első válasz: Jézus nem volt zsidó; lehetett árja, germán, néger, szittya, — zsidó nem volt. Második válasz: Jézus nem volt sem zsidó, sem árja, mert egyáltalában nem volt, soha nem élt. Harmadik válasz: Jézus zsidó volt, tehát vagy hitvány volt vagy örült, fajbéli német elveti. Emellett természetesen nem némulhat el az igazságkereső tudomány komoly válasza sem. Vegyük sorra:

Első válasz:

Jézus nem volt zsidó

A Krisztus-támadók sorában első Celsus (2. sz.), ki Jézus, csakúgy mint Mózes, népbolonditónak bélyegzi, — megelőzvé Johannes Joachim Müllert, aki *De tribus impostoribus*, a három csalórol, Mózesről, Jézusról, Muhammedről írt 1685-ben könyvet. Celsus beszéli, hogy Jézus a fia Mária-nak egy római katonától, Panterától. Ez a koholmány már a talמודi aggáában is fülbukkan. Emil Jung (*Die Herkunft Jesu im Lichte freier Forschung*) ezt a koholmányt valóságnak, Panterát történelmi alaknak veszi. Így római-va lesz Jézus.

Elsőnek, úgylátszik, Houston Stewart Chamberlain (*Die Grundlagen des neunzehnten Jahrhunderts*) vitatta, hogy Jézus nem zsidó. Galilea, úgymond, elszakadt Judeától; oda idegenek telepedtek, faj és hit dolgában nem zsidók. Chamberlain gyűlölködésén messzire ment Friedrich Delitzsch (*Die grosse Täuschung*). Élesen szembe helyezi Jézust a zsidósággal. A zsidóság rabló, gyilkos horda, a proféták örült lázadók. Jézus szülei nem lehettek zsidók: prozeliták voltak. Jézus föllázd a zsidóság ellen. Reinhold Seeberg nek azt a követelését, hogy a zsidó bibliát meg kell becsülni, Delitzsch árulásnak bélyegzi Krisztus és a kereszténység ellen. A zsidó biblia helyett Delitzsch német népkönyvül Wilhelm Sehwaner *Germanenbibel*-jét követeli.

Chamberlain és Delitzsch nyomában jár Alfréd Rosenberg-nek félmilliónál jóval több példányban terjedő műve: *Der Mythos des XX. Jahrhunderts*. Semmi okot nem talál arra, hogy Jézust zsidónak higgyük. Nagy egyéniségét csak később terheltek meg hasznontalan zsidó hagyománnyal; lealacsonyították Jahve szenvedő szolgájává, áldozati bárányává. El a keresztrefeszítés képeivel! A német művészet feladata, hogy megalkossa Jézus hősi alakjának képét.

Chamberlain-Delitzsch ábrándos elmélete még merészebb meséket is tenyésztett. H. Hidebrandt (*Die Wahrheit über des Leben Jesu Christi*) Jézust tiszta görögvérűnek mutatja be: anyja, Asztarte, kalandos vándorlás után jutott Nazareth-be; itt Jézus a görög iskolába járt. Jézus korai halála után műve összeomlott volna, ha a germán Péter és a félzsidó Pál nem támasztják. De Jézus csak görög. A legelső férfiú: az izigvéri germán Wuotan.

STREINITZER GYULA vas, réz, acélbútor és sodronyágybetét üzeme. Speciális autogénhegesztő, tüzhelyek kályhák záruk, redőnyök készítése és szakaszru' javítása. Vendéggagyak csak la, kivételben kimondottan új anyagokból

Budapest, VII., Dob ucca 45. Tel.: 143-15

Féktelen képzelet kitalálta s elvakult hiszékenység sokszorosan ismételte, hogy Jézus ind bölcséségen nevelkedett Indiában. *Notovics* ily célszerű könyvet magyarra is fordították s Raffay Sándor nyereségnek méltatta. I. G. Jackson (*Was Jesus Christ a negro*), a vérbeli néger, az édent Afrikában találja s Krisztust megteszi néger ivadéknak. A germán Jézus példájára sarjadt a turáni Jézus, akit 411 oldalas könyvben (Zsidó volt-e Krisztus?) *Zajti Ferenc* fejezett föl: nála Jézus pályája úgy tűnik fel mint „semitizmus és skythizmus évezredes nagy harca” egy fejezete; az anyagi érdeke el süllyedt zsidósággal szembezáll Jézus, a *galileai szittya*.

Második válasz:

Jézus sohasem élt!

Általában Arthur Drews-ben, a karlsruhei műgyetem volt bölcsellettanárában, látják a Jézus létét tagadó elméletnek főképviseletjét. Szimonidesz-nél olvassuk, hogy már a XVIII. sz. vége felé Dupuis és Volney az egész Jézus-történetet csillagászati mythosra magyarázták, Napoleon is kétkedett, élt-e valaha Jézus. A német theologiában elsőnek Bruno Bauer tagadta (XIX. sz. derekán), hogy Jézus történelmi alak: a Jézusról szóló elbeszéléseket az evangelisták összeállították, színezték, nyilván költötték is: — Drews azt vitatja, hogy kereszténységelőtti időkben is egyes szekták Jézus nevén tisztelték istenüket. Jézus nem emberből lett isten, hanem előbb létezett mint isten s utólag tették meg emberré. Oly monda — vagy mythos-alak mint Herakles, Achilles, Theseus, Perseus, Siegfried. — Elcsodálkozunk, hogy ezt a különös elméletet protestáns lelkészek, egyetemi tanárok is vallották, hogy Magyarországon is talált hiveket. Ez az elmythologizálás nem kerülhetette el a gúnyt. Parodiák ily módszerrel Napoleon, Luther, magát D. Fr. Strausst is mythikus alaknak tüntették föl. Hozzátehetjük, hogy nálunk Herczeg Ferenc (Andor és András) Petőfit is tisztán mythikus hössé tette. Az elmélet oly különös, minha abból, hogy Nagy Sándor vagy Mátyás király alakját befutja a monda repkénye, arra következtetnénk, hogy a repkény mögött nincs szilárd valami, hogy N. Sándor vagy Mátyás király sohasem élt.

Harmadik válasz:

Jézus zsidó volt, —
nem kell

Matilde Ludendorff, a nemrég elhalt hadvezérnek özvegye, a németiséget, a világot Krisztustól akarja megváltani (Erlösung von Christo). Ő ugyan Drews tanát vallja: Jézus sohasem élt, a róla szóló elbeszélések nagyrészt nem egyebek Indiából átvett legendáknál. De ezt az anyagot zsidók gyúrták össze orthodox zsidó alakká, melytől el kell fordulni. A fenkölt ind tanításokat a zsidók megrontották. A zsidó evangelisták meséin, Pál apostól hirdetésén keresztül a zsidóság terjesztette ki eszméi uralmát Európa fölött. Két bilines szorítja az emberiség testét: a zsidó kapitalizmus és a zsidó-keresztény szocializmus, bolsevizmus. A zsidóság viláгурalmi álmát magáévá tette a katholicizmus. Ellenfél tehát a katholicizmus is, de ellenfél a protestáns egyház is, mert a bibliát Isten igéjének hirdeti, a legszenyebb könyvnek, Jézust a legkíválóbball vallás alapítójának, a róla szóló evangéliumot legfőbb élet-szabályozónak. Le kell dönteni trónusáról a bibliát, a kereszténységet s helyébe a fajt, a nemzetet kell emelni. Ludendorffné írásait a Tannenber-Bund terjeszti tizezrivel. Ludendorff tábornagy pedig avval bocsatotta útjára felesége könyvét, hogy annak diadalán fordul meg minden egyes németnek, az egész németiségnek sőt valamennyi nemzetnek a fölszabadulása.

Élesen szembefordulnak Jézussal a lipesei *Völkisches Erwachen* népkönyvei is. Ezek még Rosenberg Mythos-ában is csak „zsidó árváskodást” látnak. *Lange-Eichbaum* mint paranoiást veti el Jézust. Angan (Der Zerfall des Christentums und die deutschgläubige Hoffnung) pedig azt követeli, hogy a német nép szabaduljon föl valahára a lelki jobbagység alól, vezéréül ne kövesse se a pápát, se Luthert, se Kálvint, se Jézust.

4. A tudomány viszonylása

Szimonidesz természetesen Jézusnak nemcsak torzképét ismeri. Belemélyedt a komoly Jézus-kutatásnak történetébe. Munkájának javát a Jézuskép alakulásának szenteli. Bemutatja a négy kánoni evangéliumot, igen tanulsá-

gosan az apokryph (Egyháztól nem szentesített) evangéliumokat, behatóan a Héberék evangéliumát. Százával adja elő s vitatja meg Jézusnak az evangéliumokon kívül tulajdonított mondásokat, igen tüzetesen a csak Magyarországon elől mondást: aki téged kővel dobál, arra dobj vissza kenyeret. (Szimonidesz először Petőfínél találja a mondást). Targyalja a Talmud és Toldot Jesu nyilatkozatait Jézusról. Gondosan bemutatja Jézus képét, amint ez az Egyház keletkezésétől napjainkig hívő és hitetlen lelkekben tükröződik. Szimonidesz fokozott figyelmet fordít a magyar tudományos irodalomra (51. lapon még König Pál doktori értekezésére is utalt) egy helyütt ép a magyar evangéliumkutatásról „megkülönböztetett tisztelettel” emlékezik meg. (364. 1.)

A Jézus-kutatásban előljárt a német tudomány. Ma a németiség Jézus-irodalmában fölülkerekedik a célzatosság, az elfogultság. Jellemzőnek tünteti föl Szimonidesz, hogy az újabban német nyelven megjelent két tudományos Jézus-életrajz egyike sem német embertől való: az egyiket Maurice Goguel párizsi protestáns professzor írta, a másikat Joseph Klausner a jeruzsálemi egyetem tanára.

Klausnert meg is beesüli Szimonidesz, föl is használja. Klausner művének világánál szemléli a talmudnak ritka nyilatkozatait Jézusról s elfogadja Klausner helyes ítéletét, hogy ezek semmi új fényt nem vetnek Jézus történelmi alakjára. Tüzetes vizsgálat alá kerül a *Toldot Jesu*, a felekezeti közeli gyűlölködésnek ez a fájlalni való szülöttje. Szimonidesz ismerteti az irodalmát is. De itt elkerüli figyelmét az idevágó legfontosabb munka: *Krausz Sámuel*, *Das Leben Jesu nach jüdischen Quellen* (1902). Szimonidesz művével körülbelül egyidejűleg jelent meg az öskereszténység avatott kutatójának is könyve: Hugh J. Schonfield, *According to the Hebrews* (London 1937). Schonfield igen vézna bizonyságok alapján azt vitatja, hogy a Toldot Jesu a 4. században keletkezett Tiberiasban s hogy történelmileg is jelentős. Szimonidesz sokkal közelebb jár az igazsághoz, amikor a 10. századból eredezteti.

Végül pedig Szimonidesz meg-rajzolja Jézus képét, amint ő ma-

ga látja. Erre a vállalkozásra feljogosítja őt számos előzetes munkája: 1. Élt-e Jézus? (Theologiai Szaklap 1912), 2. Jézus élete 1922. 3. Jézus és Mária ereklyéit. 4. Induktion (Religion in Geschichte und Gegenwart). 5. Die Neuheit der Evangelien (Christliche Welt 1929.) 6. Evangeliumok szinopszisa (kiadatlan). 7. Die Paleontologie der Evangelien (kiadatlan pályamű).

Jézus képe megalakotásánál Szimonidesz hit és hódolat ihleti. Újra vizsgálja a régebben már kimutatott kapcsolatokat, rabbinizmussal, buddhizmussal. Azt vallja, hogy Jézus iskolája állja az összehasonlítást Athén, Alexandria vagy bármely ókori művelődési középpontnak akadémiajával. Kiváló műveltséget tulajdonít Jézusnak: tudhatott héberül, görögül, talán olvasta Theophrastost, Strabont (364. 1.) Gressmann-tól elfogadja, hogy a szegény Lazarusról szóló fejezet (Lukács XVI.) négy vallás és világszemlélet elemeit egyesíti. Szimonidesz úgy véli, hogy Jézus tudatosan és rendszeresen elfordul a metafizikától és az eschatológiától. Előadásának az alapvonásai a paradoxon, a bátor élesség és az inductio, a közvetlen vallásos szemléltetés. *Reimarus* és a zsidó kutatás kimutatni törekszik, hogy Jézus tanítása teljes-ségében megvan a zsidóságban.

Szimonidesz annakidején ellene veti, hogy Jézus szemköre tágabb, magasabb mint a rabbiké, mint Philoé, Josephusé, hogy átfogja az akkor ismert világ egész vallásphilosophiai távlatát, amelynek a görög philosophia az egyik, a buddhista világszemlélet a másik pólusa.

Korántsem szándékozom Szimonideszsel vitára szállni kereszténység és zsidóság értelmeléséről. Nem idézzük föl az elmúlt korok hitvitáit. Nagy tisztelettel viseltetem tudományossága, vallásossága, gondolkodása iránt. Elfogulatlanságának szemléltetésére idézzük egy-két mondatát: „A semitizmus és skythizmus évezredes nagy harca egyáltalában nem történelmi tény.” „Aki Krisztus szellemében gondolkodik, az nem érez és nem mond, még kevésbé ír olyat, hogy a „semitizmus” csak a pénzt nézi vagy csak Tel-Aviv bankéletének fejlesztésére gondol.”

„Jézus Krisztus egyéniségét mégis csak zsidó alapon kell megérteni.” (51, 52. l.)

Ez a gondolkodás vonul végig Szimonidesz figyelembilincsedő, pazar okulást terjesztő művén. Komoly tudományosság és nemes

emberiség hatja át. Megérdemel sok megértő olvasót. Részolggal hő elismerésünkre.

*Szimonidesz Lajos, Jézus Krisztus a harmadik birodalomban. Budapest, Rekord kiadás é. n.

KÉT JUBILEUM

A Budai Hitközség elnöki fogadjában együtt áll a Hitközség elnöksége, előljárósága, tisztviselői kara. Szemben velük meghatottan, megilletődve a váratlan ünneplés meglepetésétől Diósi Jenő a Hitközség kiváló főtitkára és Sirota Sándor, az Öntőház-utcai főtemplom érces hangú főkántora.

Dr. Kriszhaber Adolf elnök beszélt hozzájuk a Hitközség nevében. Megemlékezik az elmúlt nehéz 15 esztendőről, melyet a kitünő főtisztviselő és a remeghangú főkántor a Hitközség szolgálatában eltöltöttek. Ismét, mint annyiszor leszögezi, hogy Diósi Jenő lelkeségének, agilitásának, lelkiismeretességének és hozzáértésének oroszán része van abban, hogy a budai hitközség adminisztrációjának tökéletes gépezet mintájával tekinthetné az ország bármelyik hitközségi adminisztrációját, meleg szavakkal ünnepli az őrző szívű embert, a jóindulatú főnököt, a megértő munkatársat, a jó magyart és híthű zsidót. Azután Sirota Sándorhoz szól, akinek művészete, kiváló énektudása, ragyogó liturgiai képességei teszik fényessé és látogatottá az Öntőház utcai templom istentiszteletét.

A két ünnepelt mond most könyvnyes hangos köszönetet az elismerésnek jöleső, lelkesítő megnyilvánulásáért és tesz fogadamat, hogy a magyar zsidóság és a hitközség ügyét változatlan tetterővel és lelkesedéssel fogják tovább szolgálni, majd dr. Csobádi Samu alelnök köszönti még a jubilánsokat. Azután vége az ünnepségnek, a jubilánsok átvesszik a Hitközség előljáróságának üdvözlő iratát és mindenki megy a munkájá után; a főtitkár vissza az íróasztalához és a főkántor a templomba vagy az iskolába. Kezddnek a következő 15 év hétköznapjai...

PESZACH

Irta: Dr. RUBINSTEIN MÁLYAS szekszárdi főrabbi.

...hogy megemlékezzél arról a napról életednek minden idejében, amelyen kijöttél Egyiptom földjéről”. A messze jövőndökbe látó jószellem szól ebből az igéből. Az egyiptomi szabadság és legesodálatosabb eseménye Izrael történetének. Csoda volt az is, hogy Izrael a zsarnok faraó makaes, szívós ellenállása dacára kiszabadult. S talán még nagyobb csoda volt az, hogy bírta a végtelen hosszú szolgásgagot, hogy a századokig tartó nyomorúság terhe alatt össze nem roppant, föl nem morzsolódott. Az ige négyszázéves szolgásgagról beszél: „És szolgálatra szorítják és nyomorgatják őket négyszáz esztendőig”. De ha csak a hagyomány megállapítását vesszük, hogy a szolgásgag voltaképen csak kétszázöt évig tartott, akkor is csodák csodája, hogy Izrael ennyi ideig bírta a gyötrelmekkel teletűzdelt szolgásgag kimondhatatlan kinját.

Mi adott Izraelnek ekkora erőt, mi tartotta benne ily példátlan nyomorúság közepette a lelket. Alig tévedünk, ha azt véljük: hivatásának tudata. Abrahamnak kijelentette az Örökkévaló: Megáldatnak te benned a föld minden nemzetségei”. A hagyomány fonáln minden bizonynyal eljutott a kijelentés az Egyiptomban raboskodó nemzedékekhez is s azt a hitet keltette bennük, hogy nekik Egyiptomban elmerülni nem szabad. És erről az isteni kijelentésről többé meg nem feledkezett Izrael, élénken élt benne később Egyiptomban is — oh, mert Egyiptom meg-megisméltődött az ő életében, csak más-más volt a megjelenési formája s edzette erejét rendíthetetlen kitartásra: Neki magasztos küldetés jutott osztályrészül, az Isten a világ világosságául rendelte őt, hogy fényt vigyen a hit káoszába, hogy szeretetet sugározzon a gyűlölet éjtszakájába. Ő nem semmisülhet meg, ő nem enyészhet el.

Most újra, fájdalom, egy Egyiptom zuhanat reánk, az emancipáció előtti sötét korszakba akarnak visszavetni bennünket. Megszűnt a mi

küldetésünk értelme, valóban olyan „mórok” vagyunk, akik már mehernek? Amikor azt látjuk, hogy gyűlölet tartja fogva a szíveket szerzte a világon, amikor azt látjuk, hogy hatalmas birodalmak megtagadják az Örökkévalót akkor fokozott mértékben hárul ránk a feladat, hogy örállomásunkon kitartsunk, a magunk részéről is megtéve mindent, hogy isteni fenségben sugárzó, világmege-váltó eszméink el ne homályosuljanak. Egyiptom nyomorgat bennünket, de minket világító fényül rendelt az Örökkévaló az emberiség egére — s nekünk tanainkkal világítanunk kell akkor is, ha felhők tornyosulnak elénk, ahogy a nap sem vonja be fényét, ha felhők borítják. Micsoda dicső helyet vívtunk már ki magunknak az emberiség panteonjában — s most mondjunk le önmagunkról, enyészünk önelhárózásunkból a semmibe — mert éjtszaka borong most felettünk! De hány ilyen éjtszaka volt már rajtunk s az Isten valamennyiből kiszabadított bennünket, mert arra rendelt bennünket, hogy az ő országának hírnökei legyünk a földön. Ki fog szabáditani bennünket a mostani éjtszakából is, hogy amik öskezdetől voltok, legyünk és maradjunk az idők végezetéig: nevének, akaratának hordozói, őrizői.

Jóna a tengeren

És fölkerekedett Jóna, hogy Tarsisba szökjön az Úr elől... de az Úr nagy szelet vetett a tengerre...

Uram, az igazság Tiéd,
s a pártos lélek miért
jajong még ostorodon,
mikor Veled már nem rokon?
Szökik, rejtez, gubbad,
van pogány hiten,
lelkének leked hiába izen,
látást, szókat, lángot
magáról lehántott,
vízbe bukott fákllya,
magát-oltott máglya,
alvó, alélt, halott, —
s Te kelted, nem hagyod.

Dobod égzengésbe,
viharok verése
rajta üvölt, harsog
és láttatlan partok
közé vonaglik a tenger.
Ölén mély vizitoroknak
látások susterognak,
csúcsán hullámhegyeknek
profeciák merednek;
hova futna, bújna,
hol csönddél lapulva
örök pöröd kiég? —
Uram, az igazság Tiéd.

26 éve fennálló

BODNÁR

cég RÁDIÓ-típusokat díjtalanul bemutatja az összes Részlet Csere
Vilmos császár-ut 60 Árjegyzék ingyen

Legolcsóbban mos, fest, tisztít

Geröffy gőzmosoda

Szondy-u. 68. Telefonhívó 12-57-67.

Legkisebb mennyiségű kilós ruháért is házhoz küldök.

ZSIDÓ VILÁGKRONIKA

A román zsidóság

küldöttsége tisztelgett a napokban dr. Theodor Fischer, az Országos Zsidó Párt elnökének vezetésével Calinescu belügyminiszter előtt és az állampolgárságok revíziójával kapcsolatos kérdések egész sorát beszélte meg vele. A küldöttség előzőleg ugyanebben a kérdésben már Magureanu miniszterelnöki államtitkárral és Iamandi igazságügyminiszterrel is folytatott tárgyalásokat. A belügyminiszter köriratot intézett az összes prefektusokhoz, melyben megbízta őket, hogy szövegszerűen fel az ország összes községeit arra, hogy minden, az állampolgárság igazolása céljából szükséges okiratot haladéktalanul és minden nehézség nélkül becsússzának az igénylők rendelkezésére. Az állami és községi adó befizetésének igazolását ez alkalommal nem szabad kérni.

A rituális vágás

megtiltása ügyében egy az ország valamennyi részében működő rab-bikból álló küldöttség jelent meg Dr. I. Niemerover főrabbi vezetésével Jonesci — Sisesti földművelésügyi miniszternél, akinek memorandumot nyújtott át. A miniszter ígéretet tett, hogy a vágási tilalom életbelépésére vonatkozó rendeletet egylőre nem adja ki.

Az osztrák zsidóság

letartóztatott vezetői közül — wieni jelentések szerint — dr. Desider Friedmann, a wieni hitközség volt elnökét, és dr. Jacob Ehrlichet, a wieni zsidóság egyetlen törvényhatósági bizottsági tagját a dachau gyűjtőtáborba szállították. Eddig meg nem erősített hírek szerint ide szállították el a wieni hitközség volt alelnökét, a „Neue Welt” kiadóját és az osztrák „Zsidó Állam-Párt” vezetőjét, Róbert Stricker mérnököt is. A titkos rendőrség letartóztatta dr. Siegfried Kantor ismertnevű ügyvédet, aki több éven át volt a wieni ügyvédi kamara elnöke. Dr. Kantor egyik vezetője volt az osztrák cionistáknak. Letartóztatták továbbá Felix Salten író, dr. Herzog gráci főrabijt és Siegmund Strauss mérnököt. Herz egykori munkatársát is.

Szabadlábrahelyezések

is történtek fenti letartóztatásokkal szemben. Így szabadlábra helyezték Louis Rotschild bárót, akitől azonban megvonták bankja vezetésének jogát, melyet a Wiener Bankverein-ra ruháznak. Az ugyancsak szabadlábrahelyezett dr. Heinrich Neumann egyetemi tanár egy francia újságírónak adott nyilatkozatában kijelentette, hogy egyetemi katedrájáról lemondott ugyan, azonban Wienben marad és reméli, hogy lehetővé fogják számára tenni, hogy azokon a betegeken, akik hozzáfutnak, segíthessen. Az újságírónak arra a kérdésre: igaz-e, hogy letartóztatása azért történt, mert annakidején állítólag vonakodott Hitler kancellárt kezelni, dr. Neumann tanár kijelentette, hogy ha a német kancellár hozzá fordult volna, természetesen éppúgy rendelkezésére állt volna, mint bárki másnak, mert beteg és beteg között orvos nem tehet különbséget.

A kivándorlási lehetőségek

kérdése természetesen még fokozottabb mértékben áll a világ zsidósága érdeklődésének homlokterében a legutóbbi hetek eseményeinek következtében, mint eddig. Az angol alsóházban Captain Allan Graham konzervatív képviselő kérdést intézett a kormányhoz, hajlandó-e a francia kormánynál megállapítani, milyen mértékben volna Madagaszkár a zsidó bevándorlás számára meg-

nyitható és milyen fejlődési lehetőségekkel bírhatna az ilyen bevándorlási mozgalom. Neville Chamberlain miniszterelnök a kérdésre kijelentette, hogy a francia kormány valóban mérlegeli annak lehetőségét, hogy a zsidóságot Madagaszkárba való bevándorlásra felbátorítsa, azonban az angol kormánynak nem áll szándékában a francia kormánnyal ebben a kérdésben tárgyalásokat folytatni, habár ez a megoldás rokonszenves volna számára. Az angol alsóháznak ezen az ülésén egyébként nem kevesebb, mint öt interpellációt intéztek a kormányhoz a zsidókérdésben.

Palesztinában

még mindig történnek terrorakciók. Az emeki Alomim zsidó telep ellen újra támadást kíséreltek meg. Ez a támadás azzal kezdődött, hogy az arabok több lövést adtak le Giora Zeidit zsidó segédrendőrre, melyek azonban célt tévesztettek. A zsidó kolonisták viszonzózták a tüzelést. Közben Haifából megérkezett a rendőrség és katonaság riadó-készültsége, mely támadó bandát körülvette. Többórás füzharca került sor, melynek az arabok súlyos veszteségeket szenvedtek. Safed zsidó negyedét terroristák szintén hevesen lötték. A támadások híreire erős katonai csapatokat koncentráltak Safed környékén és minden percben ütközetre kerülhet a sor a terroristákkal.

SEL PESZACH CUKOR

az orthodox hecserre reflektáló hitű hazai zsidóság részére ez évben is

Központi Irodánk irányítása mellett készült. Ezt, a felragasztott

1938. évi dátummal

ellátott vígnették tanusítják.

A cukor gyártása ez évben is a Selypi Cukorgyár Rt.-nél (Budapest, V., Zrínyi-u. 14.) történt, Silberstein Dávid váci főrabbi vallási főfelügyelete alatt.

Központi Bizottságunk Rabbicollegiumának vallási döntése szerint: az orthodox hívők csak olyan kereskedőknél szerezhetik be SEL PESZACH CUKOR szükségletüket, akik üzletükben kizárólag ezen központi felügyelet alatt készült cukrot árusítanak, nehogy az esetleges elcserelésből vagy összekeveredésből vallási tilalomszegések keletkezessenek.

Budapest, 1938. évi március havában.

A magyarországi autonóm orthodox izraelita hittelekzet

KÖZPONTI IRODÁJA

(Budapest, VI. Eötvös utca 19.)

Laskaraktárak

Budán!

Megnyitlak
a budai hitközség
laskaraktárai:

XI., Kende-utca 11. sz.
II., Szász Kroly-utca 5.
III., Zsigmond-utca 49.

A budai hitközség területén pászka gyártására és forgalombahozatalára kizárólag a budai hitközség jogosult.

Idegen helyről tehát pászkat behozni tilos.

A kereskedői úton forgalomba hozott laska nem vallási célt szolgál és nem felel meg a rituális követelményeknek.

Fel a fejfel!

A magyar törvényhozás asztalára került immár az a törvényjavaslat, amely azért készült, hogy a magyar társadalmi és gazdasági élet egyensúlyát hatályosabban biztosítsa. Így jelölik meg t. i. azt a célt, amelyet e törvénynek szolgálnia kell. Aki azonban járatlan a politika kendőző stílusának titokzatos módszereiben, annak egyszerűbben is megmondhatjuk, sőt nevére is nevezhetjük a dolgot: a zsidótörvényről van itt szó. Arról a törvényről, amelynek jogerőssé válásától kezdve a magyar zsidó nem egyenlőjogú polgártársa többé a nem zsidó magyarnak.

Szomorú és fájdalmas ráeszmélés ez nekünk, zsidó magyaroknak. Nem hittük, hogy ez lehetséges. A hét elején még a kormányzói szöveget böles és általános megnyugvást keltő gondolatainak hatása alatt állottunk. Azt mondta a szöveg, hogy minden magyar polgár, aki csak akar és tud az ország javára közreműködni, jöjjön és dolgozzék. Nem volt benne szó se 30, se 20, se 5 százalékról. — Aztán jött a magyar tudományosság egyik nagynevű reprezentánsának, az egyetem filozófiatanárának, a képviselőház alelnökének nagyszerű előadása Kőlcseyről. Azt hittük, ha a magyar közélet egy ilyen kiválósága, aki mint vezető egyéniség, bizonyára igen jól ismeri a politikai meteorológia mindenkor prognózisát is, nem tartja időszerűtlennek Kőlcseyben a szabadelvű társadalom- és történetstílusát nagy magyar filozófusát ünnepelni, akkor nem lehet oly közeli a veszélye a magyar zsidóságot fenyegető törvényhozási korlátozásoknak. S amikor a világhírű, nagy magyar Nobel díjas tudós emelte fel szavát a gyűlésen elvakultságai és rombolásai ellen és amikor a magyar politikai életnek egy fényes neve, egy volt miniszterelnök sürgette a felsőházban, hogy érvényt kell szerezni a kormányzói szöveg minden szavának: akkor igazán senki sem számíthatott arra, hogy egészen meglepő és szokatlan hirtelenséggel, mondhatnók, boszorkányos gyorsasággal a törvényhozás elé kerül a zsidótörvényjavaslat. A magyar zsidóság polgári egyen-

jogsága tehát, amelyet az emancipáció és a recepció törvényei a magyar Corpus Juris — azt hittük — örökérvényű alkotórészévé tettek, napok vagy hetek múlva a múlté lesz.

De bármennyire lesújtó hatása is ez a hirtelen fordulat, — *nem esünk kétségbe!* A magyar zsidóságnak valóban fáj, nagyon fáj, hogy ez megtörténhetett. De heroikus önfegyelmességében, a zsidóságnak a világtörténelem által számontartott martírológiája ismeretében, törhetetlen Istenhitében és kiírthatatlan hazafiságában megnyugvást ad neki az a tudat, hogy a történelem még sohasem igazolta az ésszerűséggel szemben az indulatot, a humanitással szemben a gyűlöletet, a társadalmi igazsággal és az elmélyülő államrezonnal szemben a politikai divatok és az utcán született politikai koncepciók követéseit. És megnyugtatta a magyar zsidóságot az a tény is, hogy már a törvényjavaslat benyújtását követő első huszonnégy órában is kiváló magyar politikusok és publicisták egyaránt — akik pedig a legtávolabbról sem gyanúsíthatók a zsidóság javára való elfogultsággal — a törvényjavaslatról éppenséggel nem elragadtatott véleményt nyilvánítottak. Megnyugtatta a zsidóságot az a körülmény is, hogy maga a törvényjavaslat súlyos belső ellentmondást rejt magában, — tehát ha törvényt lesz, hosszúéletű nem lehet —, mert a jogkorlátozásban cezurál állította fel az 1919. év augusztus 1-ét, ami pedig azt jelenti, hogy azt a zsidót, aki ez előtt tért át pl. a katolikus hitre, azt elismeri katolikusnak, de aki csak egy nappal is később, azt már nem. Lesznek tehát olyan katolikusokká vagy protestánsokká lett zsidók, akiket a befogadó keresztény felekezetük elfo-

gad, mert már elfogadott, hívüknék, de a törvény nem ismeri el őket ilyenekül. Itt tehát ellentét keletkezik az egyházi és az állami álláspont között. Mert miért volna zsidó az, aki megkeresztelkedett, habár csak a fentjelzett határnap után és sem ő önmagát, sem a zsidóság őt többé zsidónak nem tekinti, viszont a befogadó egyház érvényesen elismerte a maga hívének? És mit fognak ehhez szólni a keresztény egyházak? Hiszen az új törvény ezzel a „Stichtag”-gal a hitvallás szabadságát is korlátok közé fogja szorítani? — De megnyugtathatja végül a zsidóságot az a megfontolás is, hogy nem tartható fenn egy olyan törvényhozási principium, amely a polgári jogok megadását és korlátozását a születéstől teszi függővé és amely a polgárság egy része számára csak azért teremt különálló jogi helyzetet, mert más felekezethez tartozik. Káros hatású precedens is lehet belőle, mert nem lehet tudni, nem fog-e majd a jövőben is más két vetélkedő felekezet közül a politikailag erősebb éppen erre hivatkozva, jogkorlátozó törvényt követelni a másik rovására? És nem az lesz-e ennek a következménye, hogy amelyik felekezet az ő híveinek gazdaságilag jobb érvényesülésére törekszik, az igyekezni fog politikai hatalomra szert tenni, vagy éppenséggel politikai fölénybe kerülni, hogy a törvényhozást a maga hívei előnyére befolyásolhassa? Legalább is féltő, hogy ilyen precedens után a felekezetek között ilyen káros, sőt a történelem tanúsága szerint veszedelmes vetélkedés indulhat meg a politikai túlsúly megszerzéséért.

De mindezek a megfontolásokon felül és túl is, a magyar zsidóság nyugalommal, béketűréssel és megfontolt önuralommal néz a zsidótörvény megvalósulása elé, nemcsak azért, mert a fentiek alapján nem hiszi a leendő új törvényt valami hosszúéletűnek, — hanem mindennek fölött *abban az erkölcsi tudatban, hogy nem*

Az összes bel- és külföldi kabát-, kosztüm-, ruhaszövet- és selyemujdonságok beérkeztek. Ezen cikkek legjutányosabban beszerezhetők az olcsóságáról előnyösen közismert

SPITZ HERMAN

cégnél, Erzsébet körút 34.

— Saját ház —

Szombat és ünnepnap zárva.

éremelte meg ezt a háttérbe szorítást, hogy nem szolgált rá a másodrendű polgáriá váló degradálásra és abban a biztos meggyőződésben, hogy ezt számosan vallják vele együtt keresztény polgártársaink közül is. Éppen ezért mondjuk azt is, hogy nincs okunk megaláztatnak érezni magunkat, még ha azoknak, akik e törvény meghozatalát politikai követelménynek állították is fel a kormányzattal szemben, az is volt talán a tendenciájuk, hogy a zsidóságot megalázzák. Aminthogy nem erkölesi diadal, hogy az erős erősebb a gyöngénél és nem erkölesi vereség, hogy a gyöngé gyöngébb az erősnél. Tuladonképpen bármennyire is zsidó egzisztenciákat fog sujtani az új törvény és bármennyire is zsidó családok létalapját fogja is megingatni: az a kérdés, amelyet felszínre fog vetni, végeredményben nem a zsidóság kérdése, vagy legalább is nem elsősorban az övé, hanem a magyar törvényhozás szellemének, a magyar nemzeti hagyományok és a magyar alkotmány teljessége, integritásának a kérdése. És ezért bizalommal eltelve a magyar jogalkotó igazságossága, szellemének a történelmi hagyományokon erősödött liberalizmusa, előkelő és nemes mértéktartása iránt, túlnézünk a sívár jelen szomorú és elszomorító kísérletein, tekintetünket a jövő felé irányítjuk és hisszük, hogy lesz idő, amikor a jobb belátás el fogja háritani a magyar zsidóság feje felől a polgári jogok teljességében való korlátozottság veszedelmét.

A megpróbáltatások e nehéz napjaiban és hónapjaiban kutató és bizakodó tekintetünket oda is irányítjuk, ahol a magyar zsidóság közéleti szereplői vannak hivatva sorsunk megjavítása, a bennünket fenyegető veszélyek elhárítása vagy csökkentése érdekében a magyar zsidó szellemi és erkölesi erők megszervezésével és munkabaállításával valamit kezdeményezni. Mert lehetetlen, hogy ma elegendőnek tartásuk akár a hitközségi akár az országos irodai keretben a pusztá adminisztrációs kérdések és a belső igazgatási problémák, financiaális és szervezeti viták elintézésében keresni és találni a legsürgősebb teendőket.

Ma a magyar zsidóság élethalál kérdései vannak napirenden! Nem látjuk és nem tudjuk, mi történik és mi készül a zsidóság képviselői biúróiban. De hisszük és reméljük, hogy elsősorban a Pesti Izr. Hitközség eljárásága, mint a legnagyobb magyarországi zsidó testület vezetősége, felismerte a nagy idők nagy problémáiból reá háramló feladatokat és a velük járó felelősséget. Hiszszük és reméljük, hogy vannak elgondolással arra, milyen felvilágosító és védekező akciókat kell kezdeményeznie arra, hogy amikor majd a törvényjavaslat a parlamentben tárgyalásra kerül, de a nagy nyilvánosság számára is, mindazt felsorakoztassa és felvonultassa, amivel az emancipációs és recepciós törvényben a zsidóság javára biztosított polgári jogegyenlőségnek védelmére kelhet. Hiszen még az apagyilkossággal vádoltak is legelemibb joga, hogy védekezhessék. Nekünk is szabad és kell védekeznünk! Ezt a védelmet azonban jól elő kell készíteni és megfontoltan alapos átgondolással, óvatos körültekintéssel, mondhatnám államférfiúi bölcseséggel, céltudatossággal és mértéktartással kell felépíteni és előterjeszteni. Ez a legkevesebb és a legsürgősebb! Hiszen bizonyos, hogy a törvényhozásban is számíthatunk valamelyes mellénkállásra. De nekünk is el kell mondanunk, méltóságteljesen és öntudatosan, a magunkét. Nem lehet, hogy a Pesti Izr. Hitközségben most fontosabb kérdések és tennivalók akadnának ennél. Újra mondjuk: *Félre a kicsinyeskedésekkel! A nagy idők most nagy stílust követelnek! Önző és egyéni szempontok húzódnak félre! Nem fontos, hogy ki írja most alá a hivatalos aktákat! Az a fontos, hogy ki tud használni a zsidóság ügyének, kibben van iniciatíva, energia, tudás és felelősségtudatos cselekedni akarás! Most nincs itt az ideje a hiúságok versenyrekelésének, most áldozatos, önmegtágadásal járó, sőt önfeláldozó munkavállalásról lehet csak szó, mondhatnám: martíromságáról.*

Az egész magyar zsidóság felő bizakodással néz ennek elébe: *Am kezdődjék már a munka! Lássuk már!*

SPECTATOR

A Keren Hajezod filmjeinek budapesti előadása

Szinte hihetetlen nagy sikerrel zajlott le a Keren Hajezod hét híres héber hangosfilmje, az „Ígéret földje” és „Épül az ország” díszbemutatója. A további előadásokon a közönség érdeklődése hasonlóan nagy volt, sőt a filmet már Nyíregyházán is bemutatták négy előadásban. A tanulóifjúságot az intézetek igazgatói testületileg vitték el az előadásra. Dr. Bernstein Béla, a tudós nyíregyházi főpap külön beszédben hívta fel a hívek figyelmét a Palesztina-filmelőadásra.

Mielőtt a film vidéki útját megkezdene, — mint közlik velünk — a rendkívüli nagy érdeklődés miatt április 18-án, husvét hétfőn délelőtti 11 órakor az Omnia-mozgóban (József krt) az előadást megismétlik. Budapesten valószínűleg utoljára adják a filmet, mert azután vidékre viszik.

Melegen ajánljuk minden zsidónak, hogy nézze meg ezt a esodás eree ísraeli alkotást, mert igazán csak gyönyörűséget, vigaszt, bátorítást meríthet belőle.

Jegyek: *A Pro Palesztina Szövetéségben, Andrássy-út 67. I. em. (Vörösmarty ucca sarok) válthatók. Telefon: 124—575, 128—489, 128—244 és az Omnia pénztáránál előadás előtt 2 órával.*

Ki vagyok én...

Ki vagyok én?

Vak gyűlölet miért fojtogat?
Száz szakadéknyi mély
Mért gáncsol? Már ölnyi földdarab
Sem lehet az enyém?

Ki vagyok én?

Mért sodródom? Meddig és kora?
Mért űz galád merény?
Hát kevés volt a mártírok száma
E véres földtekén?

Ki vagyok én?

Tán puszták vadja, hogy hallját?
Liheg felém a szél?
Ökölbe szorul a két kezem:
Ki vagyok, jaj, ki én?

Ki vagyok én,

Mert születni mertem, s lenni
egy bús

Korban álmodónak,
Istenét és hazáját rajongva
Lmádó zsidónak?

Ki vagyok én?!

LAKOS ANDRÁS

HIREK

NAPTÁRO

1938 április 14. csütörtök — Niszán 13. Bődikász Chómée — ápr. 15. péntek — Niszán 14. Erev peszach (szombat bejöv.: 6.15) — ápr. 16. szombat — Niszán 15. (Peszach első napja, szombat kimen.: 7.15) — ápr. 17. vasárnap — Niszán 16. (Peszach második napja, ómerszámlálás első napja). — Ápr. 18. hétfő — Niszán 17. (Chol hamóéd peszach első napja — ápr. 19. kedd — Niszán 18. Chol hamóéd peszach 2. napja) — ápr. 20 — Niszán 19 (Chol hamóéd peszach 3. napja). — ápr. 21. csütörtök — Niszán 20 (Chol hamóéd peszach 4. napja). erev tavsilin) — ápr. 22. péntek — Niszán 21 (Peszach 7. napja, szombat bejöv.: 6.25) — ápr. 23. szombat — Niszán 22 (Peszach 8. napja. Mazkir, szombat kimen.: 7.25) — ápr. 24. vasárnap — Niszán 23 (Iszre Chag) — ápr. 25. hétfő — Niszán 24. — ápr. 26. kedd — Niszán 25. — ápr. 27. szerda — Niszán 26. — ápr. 28. csütörtök — Niszán 27. — ápr. 29. péntek — Niszán 28. (Szombat bejöv 6.35.)

— **Boldog Peszach-ünnepeket kívánunk a „Zsidó Élet” olvasóközönségének.**

— **Dr. Kriszhaber Adolf 78 éves.** Dr. Kriszhaber Adolf, a Budai Izr. Hitközség köztisztviselőnek örvendő elnöke, a napokban töltötte be 78-ik életévét, mely alkalommal a magyar zsidóság minden rétegéből elhalmoztató szerencsekívánatokkal. A magunk részéről szintén beállunk az üdvözlők nagy táborába és kérjük a Mindenhatót, hogy tartsa meg őt még számos éven át azon az örshelyén, amelyen eddig oly nagy körültekintéssel és higgadt bölcseséggel vezette hitközségét.

— **Házasság.** Grätzer Emil, a Vilamos Trust igazgatójának és nejének lánya, Éva és Kunos Ferenc vegyzs. dr. Kunos Ignác egyetemi tanár és nejének fia április 10-én házasságot kötöttek.

— **A kőbányai hitközség új elnöke.** A kőbányai izr. hitközség április 10-én tartott közgyűlésén Nagy Mihályt abszolút többséggel elnökövé választotta.

— **Felhívjuk igen tisztelt hölgyolvasóink figyelmét a Spitz Her-**

mann cég (VII., Erzsébet-körút 34.) selyem- és szövetáruházára.

— **Zászlóavatás.** Vasárnap délelőtt avatták fel az ujlaki templomban a 311. cserkészcsapat Winetou-törzsenek zászlaját és totemjét. Az avatáson megjelent egerszalóki Ziegler Béla műépítész, a Budai Hitközség cserkészügyi elöljárója, a Hitközség elöljárósága részéről Katona Gyula, Kammer Vilmos és Fahn Fülöp elöljárók, a Chevra képviseletében Schall Miksa elöljáró, a Nőegylet részéről Baracs Károlyné elnökszeny és a szentimrevárosi körzet megbízásából Kramer Adolf elöljáró. Az avató beszédet a beteg dr. Vidor Pál helyett dr. Benoschofszky Imre főrabbi tartotta.

— **Az Izr. Szünidei Gyermektelep Egyesület** a tavasz beköszöntésével egyidejűleg megkezdte a f. év nyarán Diósjenőn és a Balaton mellett végzendő nyaralattatás előmunkálatait. Az egyesületet már is tömegesen keresik fel a szülők, akik gyermekeik nyári üdültetését kérik. Az egyesület feladatát mindaddig — immár 30 év óta — a zsidó társadalom nagyszerű áldozatkészségével sikeresen oldotta meg és évenként 600—800 szegény gyermeket nyaralattatni balatoni és diósjenői telepein. E nagylelkű és nemesszívű társadalomra támaszkodik ezuttal is és reméli, hogy zsidó szívének megnyilatkozásával most is pártfogásába veszi a főváros elsatnyult, vérszegény gyermekeit és elősegíti azt, hogy azok ismét elkerüljenek a főváros forró nyári légköréből, hogy ősszel testben megerősödvé és lélekben felfrissülve kerüljenek haza. Azért az egyesület igazgatósága a bekövetkezendő Peszach-ünnep alkalmával azon kéréssel fordul az áldozatkész hittestvérekhez, hogy közvetlen adományaikkal vagy a templomban való felajánlás útján tegyék lehetővé a nagyszámú nyomorban sanyalódó gyermekek idej nyaralattatását. Bizton hiszi az egyesület hogy kérélmé ezuttal is meghallgatásra talál mindazoknál, kik szívükön viselik a szegények és szűkölködők szenvedéseit. Adományok küldhetők az egyesület irodájába (VII., Sip-u. 12. fszt.) az Angol Magyar Bank, a Magyar Általános Hitelbank és a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank főintézetéhez.

— **Rabbijubileumok.** A kitűnő magyar zsidó rabbikar néhány prominens tagja érkezik el ez évben rabbiműködésének jubileumához. Igy Flesch Ármin mohácsi és dr. Ziegler Ignác karlsbadi főrabbi 50 évvel ezelőtt kerültek ki a Rabbiképzőből. Negyven éve dr. Farkas József (Budapest), dr. Heves Kornél (Szolnok) és dr. Keeskeméti Ármin (Makó), dr. Bande Zoltán harminc és dr. Krausz Ignác (Körmend) huszonöt évvel ezelőtt végezte a Rabbiképzőt.

— **Emlékezze dr. Biedl Samura.** Az izr. községkerületi elnökök tanácsa az Országos Irodával és a Pesti Izr. Hitközség elöljáróságával egyetemben dr. Biedl Samunak, a szegedi hitközség és községkerület nemrég elhunyt országoshírű elnökének emlékére márc. 31-én gyászistentiszteletet tartott a Hősök Templomában. A mincha ima és az énekharaszénekének elhangzása után dr. Keeskeméti Ármin makói főrabbi, a szegedi községkerület elnökhelyettese tartott emlékbeszédet, melyben Biedl Samu érdemeit méltatta. A főrabbi Kaddis-imája után Ábrahámsohn Manó főkántor szívekbemarkoló Élmolé rachmimja következett. A gyászistentisztelet a kórus énekével végződött.

— **A Magyar Cionista Szövetség közli,** hogy senkinek palesztinai kivándorlásra való gyűjtésre meghatalmazást vagy *gyűjtőívet nem adott.* A Szövetség vagy annak valamely szakosztálya nevében jelentkező egvények *hamisított* peszéttel és aláírással ellátott gyűjtőívet gyűjtenek. A Szövetség felkéri mindazokat, akiknél ilyenekkel jelentkeznek, szíveskedjenek *a gyűjtőt a legközelebbi rendőrnök átadni.*

— **Bicskei Jenő előadása a Rádióban.** Bicskei Jenő műszaki főtanácsos „Technika és kultúra” címen tart előadást, a Rádióban vasárnap, április 17-én 19 óra 30 perckor (fél nyolc) Budapest II. hullámhosszán.

— **A miskolci Chevra Kadisa tisztújítása.** Március 20-án tartotta tisztújító közgyűlését a miskolci Chevra Kadisa, amelyen elnökké választották Halmos Henriket. Alélnök lett Stammberger Jenő. Kórházi elnök: dr. Wenetianer Jakab, kórházi alélnök: Feldmann Mór, Pénzügyi elöljáró: Ariel Jakab, szertartási elöljáró: Mandel Károly, jótékonyági elöljáró: Weisz Mór, Temetői elöljáró: Klein Sándor, gazdasági elöljáró: Bónis Lajos, ellenőr: Friedmann Dezső.

Férjhezmenendők és nősülendők
Irodájának bizalommal a huszonhétzestideje
fennálló **Nagy Jenő** házassági irodájához.
Budapest, Rákóczi út hatvanegyház. Telefon.
(Dizkrét, cégjelzéstelen levelezés)

— **Házitanítás.** Felhívjuk a zsidó szülők figyelmét arra, hogy állástalan okleveles tanítók, tanítónők, tanárok és gyógypedagógusok szerény díjazásért, esetleg természetbeni ellátásért vállalják elemi- és középsikolások, beszédhibások és fogyatékosok korrepetálását, valamint egyes tárgyak (bármicva, hittan, nyelvek, zene, matematika, stb.) tanítását. Lelkiismeretes oktatás, szakképzettség, lélektani egyéni módszer. Felvilágosítással szolgál: Orsz. Izr. Tanítóegyesület titkársága, VII., Wesselényi-utca 44, telefon 144—085.

— **Gyermek-koncert.** Szántó Márta zongoratanárnőnek, az elismerten kiváló pedagógusnak növendékei szerepeltek ápr. 7-én, d. u. az V. ker. izr. Phoenix ucai elemi iskolában. Biztos muzikalitással, jól felkészülten játszottak egytől-egyig. Különösen feltűnt a tehetséges 6 éves Frank Ervin, aki a jövő nagy ígérete.

— **Sil-Vara osztrák író halála.** Wienben 62 éves korában elhunyt G. Sil Vara (Victor Silberer) hírneves osztrák zsidó író és színpadi szerző. Legnagyobb sikerű „Egy királynő leányévei” című színdarabjával érte el, melyet Budapesten is nagy sikerrel játszottak. Sil-Varától származik az „Ismeretlen Kátóna” síremlékének ötlete is.

— **Toscanini Palesztinában.** Arturo Toscanini a jövő hétre várják Palesztinába, ahol a Palesztina zenekar több hangversenyét fogja vezényelni. A nagy olasz karmester két hetet fog Palesztinában tölteni, mint Chaim Weizmann vendége. A World Centre for Jewish Music Jemint főszerkesztővel az élén új zenei folyóiratot ad ki „Musica Ebraica” címen. A „Centre” annakidején megtartott alakuló gyűlésén Darius Milhaudot és Ernest Blochot díszelnökké választották.

— **Nem távolítják el a zsidó tanulókat olasz iskolákból.** Hivatalos cáfolat jelenti Rómából, hogy azok a hírek, melyek a külföldön arról számoltak be, mintha egyes esetekben olasz iskolákban zsidó tanulókat az iskola elhagyására szólították volna fel, nem felel meg a valóságnak. A mértékadó körök ezalkalommal ismét leszögezik, hogy az olasz kormány álláspontját az „Informatic Diplomatica”-ban megjelent nyilatkozatában pontosan körvonalazta és ebben a tekintetben semmiféle változás nem történt.

Laskaosztás Budán

Ötven mázsa ingyenlaskát osztott ki a Budai Hitközség — Kis tragédiák a kiosztó-bizottság előtt — Menekültek áramlása a Balkán felé

Reggeli hat óra. A Fő-utca 12. számú ház előtt tétován áll néhány ember. Álldogálnak és egymást must-rálgatják. A kapu felé néznek, mint akik valamire vagy valakire várnak, aki vagy amit félnek elmulasztani. Egy idősebb, toprongyos ruhájú férfi megszólít, amikor be akarunk lépni a kapun.

— Nem tetszik tudni, mikor kezdődik a maceszkiosztás?...

— Hét óraker, — nyugtatjuk meg.

— De menjen fel a hitközségi iroda folyosójára, biztosan állnak már ott is néhányan.

Erre az egész csoport nekiindul, fel az emeletre.

A Budai Hitközség irodája előtt már nagyobb csoport várakozik türelmesen. Nincs rendőr, mégis maguktól szépen sorbaálltak és csendesen beszélgetnek. Férfiak, nők, kopott, fáradt, elnyűtt arcú emberek.

Félhét. Az előszoba ajtaját kinyitják és az azóta jelentékenyre szaporodott tömeg betödul. Hét óraker megkezdődik a kiosztás. Hosszú asztalnál ülnek a jótékonyági bizottság tagjai: *Fahn* Pülöp előljáró, *Dömény* Lajos, *Kádár* Dezső, *Horovitz* József, *Öhlbauer* Zoltán, *Schall* Miksa. Egymásután lépnek eléjük az igénylők. Valamennyiük kezében a törzslap. Ezt a törzslapot a hitközség állítja ki azok részére, akik állandó segélyben részesülnek. Aki így leigazolta igényjogosultságát, utaványt kap egy kiló laskára, melyre a laskarakartárban kiszolgáltatják a laskát.

Beteges kinézésű, felkötött karú fiatalember kerül sorra.

— Nincs igazolványom — mondja félénken. — Vasesztergályos vagyok, balesetet szenvedtem, nem tudok dolgozni. Eddig a magam emberségéből vettem a laskát, most sajnos...

Diósi Jenő főtitkár, aki hivatalból vesz részt a laskaosztásban feljegyi a nevet és címét.

— Holnap kimegy Önhöz megbizottunk és ellenőrzi az adatait. Ha igénylése jogos, holnapután megkapja az utaványt.

A következő jelentkező útlevelet nyújt át a bizottságnak.

— Én nem laskaért jöttem — sutogja idegenes kiejtésű magyarsággal, azzal a látható cállal, hogy a közelében állók ne hallják, — emigráns vagyok, magyar állampolgár, eddig Ausztriában éltem, most szeretnék eljutni Törökországba, ahol állítólag megengedik, hogy munkát vállaljak. Utiköltségre volna szükségem.

Diósi főtitkár feláll és átkiséri a másik szobába. Ott átnézi az iratait és kiállítja az utaványt a pénztár számára.

— Rengetegen jönnek most ilyen kéressel — mutat rá egy előtte fekvő jegyzékre. — A legtöbben Palesztina felé veszik útjukat, de igen sokan kísérleteznek Törökországba és más balkáni államokba bejutni. Teljes utiköltséget persze nem igen adhatunk, de megteesszük, ami módunkban áll. Van, aki úgy le van rongyolódva, hogy ruhával és fehérneművel is ellátjuk.

Megkérdezzük a főtitkár urat, mennyi laskát osztottak ki az idén.

— Negyven-ötven mázsát a szentimrevárosi körzettel együtt. Ott a Váli-úti iskolában dolgozik a laskaosztó bizottság, *Füredi* Miksa és dr. *Szilárd* Bertalan előljáró urak vezetésével. Ebben a mennyiségben természetesen benne vannak a szemérmes szegények is, akiknek lakásukra küldjük az utaványt. Kapnak rajtuk kívül a különböző jótékonyági intézmények, a Szeretotthon, a Gyógypedagógiai Intézet, a Budakeszi Tüdőszanatórium, a Hadirokkant Otthon, a Kamarerdői Kereskedői Menház, Szent János kórház, és az igazságügyminiszter úr engedélyével a két fogház, melyek zsidó rabjainak a két első napon teljes husvétii ellátást adunk. Széledert rendezünk a Technikus Menza 35 ellátottjának, míg a menházbeliek a Nőegylet otthonában ünneplik a Peszachot.

Tizenkét óraker lezárják a kiosztást. Hétfőn reggel folytatják.

Még csak egy megjegyzés. A laska Budán valóban ingyenes. Nem kell semmit sem fizetni érte és gabbellajegyet sem kell beszoolgáltatni.

h. s.

A Zsidó Élet

**minden magyar zsidó lapja
Fizessen elő!**

Ausztria zsidósága

Irtá: DÉNES BÉLA

(II. közlemény.)

Az idők s események rohannak. Ami azelőtt egy esztendő, az ma néhány perc csupán. Az ausztriai események után csak két hétre jelenhetett meg első ismertető közleményem az osztrák zsidókról s alig újabb két hét és hol vagyunk már! A magyar események vetik előre borzongató árnyait s kezdjük megérteni, miért *nincs* igazi humanizmus. Az ember igen könnyen elfásul s hamar eljut oda, hogy *immáron csakis a saját nyomorúsága érinti s érdekli.*

Nem tehetünk egyebet, saját multunkból kell megújodnunk, abból kell erőt merítenünk. *A zsidóság történelme állandóan ilyen keletről-nyugatra s nyugatról-keletre történő periódikus áramlásokot mutat.* Most, úglátszik, megint a kelet van soron. Ebbe bele kell törődni, hiszen sorsunkat nálunk jóval hatalmasabb erők irányítják s nemcsak, hogy bele kell törődni, *de ki is kell használni,* élni kell vele, mint történelmi adottsággal s ennek megfelelőleg cselekedni. Addig, míg lehet! Tudom, a zsidó közíró s különösen a magyar-zsidó közíró szava mindig is pusztába kiáltott szó volt csupán, mégis, szeretném hinni, hogy most, a javarészünket összeropantani készülő erők súlya alatt megfogadják, megszívlelik szavamat...

Ezek után rátérhetek a zsidóknak Ausztria *kereskedelmében* való szerepére. Hiába, itt sem alapíthatok meg mást, mint azt, hogy ez a szerep egyáltalában nem bír súlyosabb jelentőséggel. *580.000 kereskedő van összesen Ausztriában, ezek közül mindössze 33.364 a zsidó kereskedő, vagyis 6 százaléka a kereskedőknek.* Igaz ugyan, hogy ez a 33.000 zsidó kereskedő a kereső zsidóságnak, mintegy 51 százaléka, tehát az ausztriai kereső zsidóság fele kereskedeleméből él, azaz élt, azonban a zsidó kereskedelem *kizárólag ott volt erős, ahol a zsidóság nagyobb számban élt,* míg egyebütt szerepük teljesen jelentéktelen. Vagyis, míg pl. Magyarországon s főleg a régi Magyarországon igen gyakran előfordult, hogy egy faluban egyetlen zsidó család élt, a boltos, addig ez Ausztriában soha s sehol elő

nem fordult. Részben a lakosság, eredetileg is erős antiszemita beállítottsága miatt. De sokkal nagyobb részben azért, mert *Ausztriában igen régi, évszázados múltú s erős gyökerekkel rendelkező kiskereskedő réteg létezett s létezik* s ez a „krájleros” réteg már akkor tekintélyes szerepet játszott, midőn a többi német országokban a keresztények még megvetették a kereskedői foglalkozást. Egyedül a *ruházati* iparban mutatkozik zsidó túlsúly, ez azonban tipikusan közvetítő kereskedelem, melynek árai nem kalkulálhatók önkényesen, hanem szoros összefüggésben állanak a nyersanyagok világpiaci árával, valamint a munkabérekkel. De még a 33 ezernyi zsidó kereskedeleméből élő kereső közül is csupán 16.000 az önálló kereskedő, a többi kereskedelmi alkalmazzott és utazó.

Általában, nem lesz érdektelen, ha kissé közelebről megtekintjük a zsidó keresők eloszlását. A 191 ezer főnyi osztrák zsidóság 66.069 keresőt mutat föl, vagyis átlagban három tagú családot. Ebből a 66 ezer keresőből 0.4 százalék földműves és birtokos (221), 19.8 százalék, iparos és kézműves (12.820), 51 százalék kereskedő s keresk.alk. (33.364), 7.4 százalék banktisztv. és bankár (4.747), 7.6 százalék szabad foglalkozású (4.942), 1.9 százalék állami alk. (1.260), 1.1 százalék szállító, hoteles, kávé (687) és 10.8 százalék különböző foglalkozású (7.028). Ide tartoznak a nyugdíjasok is, akik egymagukban 5000 főt képviselnek.

Meg kell jegyeznünk, hogy *minden zsidóellenes intézkedés és politika, nemcsak Ausztriában, hanem mindenütt, egyedül s kizáró-*

lag a kis-zsidókat, az eladókat, kistisztviselőket sújtja s nem a vezető pozíciójuakat. Jól látható törvényszerűség éppen Ausztriában, ahol már az új uralom előtt megindult tisztogatási akció során ez a sors érte a tisztviselők százait. A világhírű harisnyacég pl. a „Palmers” kitette összes zsidó tisztviselőit, de a zsidó igazgatókat megtartotta. Különben a zsidóknak a kereskedeleméből való kiszorítása már a Schuschnigg rendszer alatt is igen erős volt. Ausztria antiszemita vidékein a kis számú zsidó kereskedőt alapos s megszervezett bojkott alá vették s emiatt megélhetésük teljesen lehetetlenné lett. Bécsben zsidóknak nem adtak üzletnyitási engedélyt, stb.

Az osztrák hitel és pénzügy eddig is legnagyobb mértékben az államtól függött, mint az közismert. Amily mértékben növekedett az állami befolyás, olyan mértékben csökkent a zsidóknak a bank s hiteléletben való részvétele. Összesen mintegy hároméves száz zsidó bank és tőzsdevállalat létezett, körülbelül 4000 zsidó alkalmazottal.

A zsidók helyzetének bizonytalanságát s súlyos voltát mutatják azok az adatok is, melyek a zsidó vállalkozók *hitelszükségletéről* számolnak be. Olyan nagymérvű ez a hitelszükséglet, hogy a hitelkéreket a Bécsi Zsidó Hitelpénztár, valamint a Zsidó Kiskereskedők és Kisiparosok Magánpénztára egyáltalában nem tudta kielégíteni. Alapításától 1936. júl. 31-ig 1086 igénylőnek összesen 136.000 silling kamatmentes kölcsönt szavazott meg, fejenként tehát cca 125. sillinget. Ez az 1086 igénylő a legszegényebb kiskereskedő és kisiparos rétegből regrutálódott. Ha azonban megnézzük a „Kreditkasse für Kleingewerbe und Kleinhandel” adatait — ezt az intézményt 1923-ban alapították — úgy beláthatunk a zsidó kisiparos küzdelmes életébe is. Ez a pénztár 1936-ban 521 kölcsönt folyósított zsidóknak, összesen 238.000 silling értékben, vagyis esetenként átlag 450 sillinget. Ha azonban a folyósított kölcsönök kimutatását részletezzük, úgy azt látjuk, hogy a folyósított kölcsönök összege 500 silling alatt az esetek 21.0%-ban, 500 silling alatt az esetek 52,5%-ban, 500-1000 si-gi az esetek 23,0%-ban 1000 s. felett az esetek 3,5%-ban. Ezek az adatok mindennél jobban

Kóser husvétii bor

GROSZ J. JÓZSEF
budai orthodox rabbi Úr
felügyelete alatt kezelt

**Elsőrendű ÉDES FURMINT
és TOKAJI borok,**

legolcsóbb árban kaphatók

FAHN FÜLÖP
bor kereskedőnél

II. MARGIT-KÖRUT 3. TEL.: 153-481.
Rendeléseket házhoz szállítok!

mutatják a tragikus helyzetet. Még csak megjegyezzük, hogy 2000 sillingen felüli kölcsönt az intézet nem engedélyezett. És ugyancsak világosan beszélnek az adósok adatai is. A 434 adós közül

kiskereskedő	309	=	71.2%
kézműves	81	=	18.7%
kisiparos	30	=	6.9%
szabadfogl.	14	=	3.2%

Amellett nem szabad elfelejtenuünk, hogy a zsidó igénylők helyzete mindig lényegesen nehezebb, mint a keresztény igénylőké, hiszen a hitel megszavazása többé-kevésbé a referáló tisztviselő egyéni magatartásán s érzelmein múlik.

Még csak egy adatra térek vissza. A keresők között a „különböző foglalkozású” rovatban szerepelnek a nyugdíjasok, de ebben a rovatban szerepelnek a tőkepenzesek, háztulajdonból vagy járadékból élők is, szóval a „kapitalisták”. Hogy összességében az osztrák nemzeti vagyonnak mily része van vagy volt birtokukban, azt adatszérileg nem tudom bemutatni, azonban százalékos arányszámuk megfelel az osztrák zsidóságnak az összlakossághoz viszonyított arányszámának.

Ha ezzel szembeállítom azt a ropant szerepet, amelyet az osztrák zsidók Ausztria kulturális és tudományos életében vittek, úgy minden bizonnyal megállapíthatom, hogy az osztrák zsidók Ausztriának nem passzívumát, de aktívumát növelték. És el fog még következni az az idő, amikor ezt belátják majd. Am addig élni kell, át kell vészelni az éveket. Hogy sikerül-e ez s hogyan, az az ausztriai, de a világ zsidóságának magatartásán is múlik. Minden részvétünk az övék, ez semmi: *kell, hogy cselekedeteink is a szükségnek megfelelőek legyenek.*

Zsidó „építő”-munka Magyarországon

Cikksorozatunkban elérkeztünk a képzőművészet tárgyalásához. Először is az építőművészetet tárgyaljuk. Lássuk, hogy a zsidó, vagy zsidózármazású művészek alkottak-e ezen a téren kiváló, maradandót. Hozzájárultak-e s ha igen mennyiben Magyarország városainak és elsősorban az ország szívének, Budapestnek szépítéséhez, kiépítéséhez és modernizálásához.

Legelőször Kallina Mórról kell megemlékeznünk. Ez a kiváló építész Ausztriában született és 1870-ben került Budapestre, ahol részt vett a Rombach-utcai templom terveinek kidolgozásában, majd a kivittelt is ő végezte. Ekkor telepedett le Magyarországon és itt a legelőkelőbb arisztokrata családok (gróf Bethlen, gróf Bánffy, gróf Bissingen, Ráth, Kerkapoly és Horváth püspököknek is kedvenc építészé lett. Pályázott az új Országház építésére is és a három első díj egyikét nyerte el. Ő építette a Nemzeti Lovardát, a Tornaacsarnokot (Szentkirályi-u.) a honvédeimi minisztériumot, a honvéd-főparancsnokság épületét és több evangélikus és református templomot. Az ő munkája a Szent Gellért-szobor architektúrája és résztvett a budai Vigadó építésében is.

A régebbi gárdából még négy kiváló építész kell kiemelnünk. Ezek: Baumhorn, Feller, Quittner és Wellisch. Baumhorn Lipót tizenkét évig dolgozott Lechner Ödön mellett. Első önálló műve az esztergomi zsidótemplom volt, ezután még 21 szebbnél-szebb zsinagógát — köztük a szegedi templomot építette. Az ő műve a szombathelyi ev. ref. templom, a budapesti Lipótvárosi Casino épülete, a temesvári áll. felsőbb leányiskola és Lloyd palota és igen sok bankpalota az ország minden részében. Ő építette a győri királyi táblát és az ezredéves kiállítás emlékeztető papír- és sokszorosító pavillonját is. — Feller Sándor Budapesten, Bécsben és Párizsban tanult, hol Zichy Mihálynál festeni is kezdett, sőt több tárlaton ki is állított. Hazajutetele után igen sok kastélyt és magánpalotát tervezett. Középeletei közül legismertebb

a pénzügyminiszterium palotája, amelyért az építészet terén szerzett érdemei elismerésképpen magyar nemességet kapott. — Quittner Zsigmond Münchenben tanult, majd Európán kívül Afrikát és Ázsiát beutazva Budapesten telepedett le. Ismertebb alkotásai: az 1885. és 1896. évi kiállítás pavillonjai, a Mentők Háza, a Gresham-palota, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank épülete. — Wellisch Alfréd szintén külföldön tanult, többszáz épületet épített. A legismertebbek: a fásori Izr. Arvaház, a Zsidó Kórház pavillonjai és a Tavaszmező-utcai főgimnázium.

Az újabb nemzedékről ABC sorrendben emlékezzünk meg. Bálint Zoltán megnyerte a Mérnökegyesület Ybl-érmét és az első díjat a lipótvárosi zsinagóga pályázatán. Ő építette a párizsi világkiállítás történelmi pavillonját (1898.), az Allami számvevőszék palotáját. Megkapta a francia becsületrendet. Igen kiváló szakirodalmi munkásságot is fejtett ki. Baumgarten Sándor Steindl és Hauszmann tanítványa. Ő építette a budapesti tudományegyetem új központi épületét, az Erzsébet nőiskolát, a Vakok Intézetét és Lechner Ödönnel együtt a Postatakarék terveit. Többszáz iskolaépület is tervezett. Böhm Henrik kiválóbb alkotásai: az újpesti városháza, az Újpesti Takarékszövetkezet és a Török Bank épülete. Hajós Alfréd, az első magyar olimpiai bajnok építette a Fedett Uszodát. Első díjat nyert stadiontervével a párizsi olimpiaszellemi versenyén. Hegedűs Ármin tervezte a Központi Városház átépítését, az ő műve a Gellért-fürdő és szálloda porpás épülete (Sterk és Sebestyénnel együtt). Hőng Dezső a főváros műszaki főtanácsosa, építette a Szent István és Új Szent János kórházakat, a Fertőtlenítő Intézetet az V. és VI. kerületi előjáróság épületét. Jakab Dezső a mileniumi kiállítás fölművelésügyi minisztérium műszaki kiállítási épületet alkotta, ő építette Komor Marcellal együtt Ferdinánd bolgár király palotáját Murányban, számos vidéki városházat és kultúrpalotát, több zsinagógát, színházat, szanató-

Síremlékek

a legolcsóbb árban

LŐWY-nél

BUDÁN

II. Fő-u. 79. Tel: 15-15-81.
Fióküzlet és telep III. Bécsi-út.
A trolleybusz indulási állomásától 2 percnire.

SIRÁPOLÁS

A BUDAI CHEVRA KADISA temetőiben lévő sírok ápolására az előfizetések megkezdődtek. Befizetések eszközölhetők a Budai Chevra Kadisa titkári hivatalában (I., Vérmező út 16.) délelőtt 9—2 óra között. Telefon: 15—27—18. Postatakarékpénztári csekkszámja szám 35 513. A sírokat látogató közönség érdekében önköltségi áron vállalja a Chevra a sírok körülkavicsozását a farkasréti temetőben. **Egyes sír: 1.50 P. kettős sír: 2.50 P.**

riumot és a Munkásbiztosító Pénztár székházát. Jónás Dávid, a MÁV építészete tervezte a Bősörményi úti Tisztviseelő telepet. Komor Marcell **Jakab Dezsővel** együtt tervezte a felsorolt épületeket. Körösi Albert **építette az Osztrákországi és a Magyar Agrarbank** székházát, a Kölesei-továbbá számos vidéki gimnázium épületét. Kármán Aladár legismertebb alkotása a Kereskedelmi Csarnok szabadságtéri palotája és a Magyar Folyam székháza. Lajta Béla, Lechner hatása alatt áll. Kiválóbb alkotásai a Wechseltmann Vakok Intézete, a Pesti Chebra Szereteháza, a Zsidógimnázium, a vasuceai kereskedelmi iskola. Egyike legkiválóbb építészeinknek. Löffler Béla építette a Kazinczy ucai orth. templomot és a tel-avivi kiállítás pavillonját. Palesztinába, majd Alexandriába költözött. Málnai Béla a győri kereskedelmi kamara és a pesti Magyar-Cseh Bank épületeinek alkotója. Márkus Géza, a zsesszió hatását mutatja. Színházépítésben üttörő munkásságot fejtett ki. Legkimagaslóbb alkotása a Néppera (Komor és Jakab építészekkel együtt). Pogány Móric számos pályadíjat nyert szoborpályázaton és az első díjat vitte el a Nemzeti Színház tervpályázatán. Számos aranyérmét is nyert. Ő tervezte a Batthyány örökmécsést. Román

Miklós öccsével Ernővel igen sok gyárat, középületet épített. Legismertebb alkotása a Kaszab-klinika, Spiegl Frigyes az újabb építészeti irányok előharcosa. Építette a szolnoki, békéscsabai színházakat, számos iskolát és középületet Sós Aladár MÁV főmérnök, számos pályázat nyertese, kiváló szakíró. Sterk Izidor háromszor nyert első díjat a Gellértfürdő pályázatán és megkapta a kivitelt is (Sebestyénnel és Hegedüs Árminnal együtt). Vágó József, a legnagyobb magyar építészek egyike. Ő építette a Gutenberg palotát, az Árkád bazárt, a Városligeti Színházat, építési vezetője volt az 1899. évi párisi világiállítás magyarországiának és megnyerte a Népszövetségi palota tervével az első díjat és a kivitelezést. Számos külföldi érem nyertese. Vágó László öccsével, Józseffel együtt dolgozott. Különösen színházterveivel tűnt ki. Vidor Emil számos palota és gyár-épület alkotója.

Meg kell még emlékeznünk két külföldön élő honfitársunkról, Kaufmann Oszkáról és Schön Frigyesről, akik ott szereztek dicsőséget a magyar névnek.

Ime harminc kiváló alkotóművész, aki nevet vívott ki az építészek között és dicsőséget szerzett Magyarországnak.

—r —nd.

Zsidó törvény és a magyar rabbikar

Irta: DR. HALPERT SALAMON, tapolcai főrabbi

Fájdalmas megdöbbenés fogott el bennünket, amikor a magyar kir. igazságügyminiszter képviselők ujjongása mellett a „zsidó törvény”-t bejelentette. A magyar alkotmány szellemén, az emberiség, az igazság, a szeretet, és az észszerűség szellemén ütött súlyos csorbát s következményeiben beláthatatlan veszélyeket rejt magában. A felekezeti lap nem alkalmas terep, hogy bőven kifejtjük, milyen hallatlan kára lehet ebből a magyar gazdasági életnek. Én csak a méltán megriadt magyar zsidóság érdekében való papi munkát vázolom e sorokban.

Az Országos Rabbiegyesület sürögösen hívja össze közgyűlését, amelyen már az elnökség által történelmi, tudományos és erkölcsi alapon kidolgozott memorandum várja a tagokat a megvitásra contra legem judaicum. Ezt a memorandumot a rabbik küldöttsége vigye el nyájáért remegő, hivatelt féltő lelkipásztoroknak kijáró tisztelet és komolyság fogja fogadni azt.

Bár politikusainkban kevés kivétellel igen sokszor csalódtunk, azért csak keresse meg minden rabbi szó-

ban vagy írásban országgyűlési képviselőjét és világítsa fel ennek a törvénynek igaztalanságáról és céltalanságáról a memorandum szellemében. Mutasson rá, hogy ez a felekezet amúgyis sokat szenvedő és felekezeten kívüli rétege számára jelent újabb szinte már elviselhetetlen életet és néhány ordító, és törtető elhelyezésén kívül csak végzetesen ártalmára lehet a magyar nemzet egyetemességének.

Keresse meg a magyar rabbikar küldöttségileg a többi egyház vezetőit, a magyar püspöki kar minden tagját, mutasson rá, hogy a gyűlölet rombolása nem áll meg és az évezredes magyar alkotmány, az örök erkölcsi igazság is áldozatul eshetik ennek az eleresztett, szabadjára eresztett gyűlölethullámnak, hogy minden pozitív vallás szellemének megcsúfolása a gyűlölködés konkolyhintése, amelyről tapasztá-

lati és szent meggyőződésünk, mesterségesen szitott, nem a magyar nép józan lelkéből való. Kérjük őket, hogy utasítsák egyházmegyéik lelkészeit a nagy ünnepek, szószerken való igehirdetésnél ennek a néplekelt mérgező szellemnek elítélésére. *Az egyház a magyar történelem szent tradíciójának megfelelően jár el, ha összefog a haza megmentéséért, a politikai divatok áramlata ellen.* És maga a zsidó pap személyében jóbarátságot tart fenn a működő lelkészarsaival, menjen el hozzájuk és hívja fel figyelmüket erre az összefogásra, ennek a fontosságára és sürgősségére. Ez nem önös érdek, ez a magyar haza napi politika felett álló magasabb érdeke.

Szárason ez a rabbikar kötelessége a nehéz történelmi időkben. Kifelé. De nemes és végtelenül fontos hivatása van a hitközségen belül. Meg kell értenie híveinek elkeseredését. Beesülettel szerzett jogok, az élet harcában, lemondásaiban, tehetőségével, Isten segítségével teremtett, szilárdnak vélt bázist elrablása, lerombolása fenyegeti. Az élet az utóbbi évtizedekben amúgyis próbára tevő, idegremegtető eseményei ellenállásában csökkentette, most könnyen sodródik sötétjébe az elkeseredésnek, hullik a kétség örvényébe. *Alljunk ott melléjük egész lelkünkkel.* önzetlenséggel, tanítással, vizsgálatással, mélységes igaz hitünk csillogtatásával, történelmi és tapasztalati érveink felsorakoztatásával megtartani őket. Prédikációinkban, iskolai gyermekeink tanításában, hétköznapjaink találkozásánál visszatérő gondolat legyen a biztatás, hitünk komoly meggyőződése: *a gyűlölet máló láng, a magyar alkotmány már átvészelt nagyobb támadásokat is, a zsidóság ellenségei mind elbuknak előbb-utóbb a hívő, erős zsidóság előtt, de örök az igazság, az isteni szellem s a végső győzelem a humánumé, mindig, az emberiség, a szeretet szelleméé.*

A londoni „Hom Exhibition”

1937 kozmetikai szenzációja a ráncos petyhüdt, klimaktériumban leromlott arcbőr javításának új tudományos módja, otthoni kezelés mellett.

Felvilágosítás:

GRÉ KOSMETIKA Budapest, IV, Petőfi Sándor-utca 10. — Párisi-utca 3.

Ugyanott kozmetikai kurzusok, laboratoriumi kiképzés.

— New Yorkban Toscanini-alapot létesítettek a Palesztina zenekar számára. Arturo Toscanini legutóbbi amerikai tartózkodása alkalmával alapot létesítettek a Palesztina zenekar számára, melyet tudalévoen Hubermann alapított. Eddig 100.000 dollárt gyűjtöttek össze, mely összeget csekkben nyújtották át Toscanininek Európába való elutazása előtt.

A zsidók vallási beolvadása

Írta: dr. RÓZSA IGNÁC

VIII.

Ki nem értené meg a rokantalan, elnyomott népek vallásához és szokásaihoz való ragaszkodását? Hisz ezek az ő életének a jelei. Ezért van az, hogy a kis államok, az elnyomott népek, a kigúnyolt nemzetiségek, az üldözött vallások tagjai külsőségekben is ragaszkodnak a régihez, mert ezáltal létezésük öntudata erősebbé válik önmaguk előtt és jogos tüntetés ez elnyomói előtt.

Az is probléma, hogy melyik keresztény felekezetbe lépjen be a magyar zsidó? Majdnem bizonyosak vagyunk abban, hogy a tömeges belépésből újabb konfliktusok támadnak még az egyes felekezetek között is. *A tömeges belépés épp olyan demonstrációra vezetne, mint a nagytömegű bevándorlás és rögtön törvényes intézkedést követelnének a nagymérvű „beolvadás” ellen.*

Ha egy napon elhatároznák a magyar zsidók, hogy gyermekeiket ezentúl földműves iskolába adják és tőkét gyűjtenének, hogy fiaik kis gazdaságot vehessenek és azon gazdálkodhassanak; az antiszemita sajtó rögtön a keresztény élet és kultúra veszedelméről beszélne és a hazai földnek „idegen” kézre jutása ellen húzná meg a vészharangot és idézné a zsidó zsoldárt a zsidók ellen: Birtokodba Uram, pogányok ültenek!

Ha egy napon a magyar zsidóság elhatározná, hogy nem adja fiát többé orvosnak, azt mondanák, hogy ezzel is ártani akarnak a magyar közegészségügynek! Azt akarják ezek a zsidók, hogy csak romoljon a magyar faj, hogy helyébe a zsidó vegye át a vezetését...

Amikor még nem ismerték fel az antiszemitizmus gazdasági okait, az áttérést szívesen vették, mert ettől biztos lelki hatást, valóságos erényt, megtérést vártak. Az újabb kor természettudományos felfogása nem vár az áttéréstől ilyen csodát, sőt az áttéréssel szemben teljesen tagadja a keresztség csodatevő hatását és úgy beszél a legkiválóbb prozelitáról, mint „piszkos” zsidóról, még ha ez naponta fürdik is.

A germán fajelmélet szerint és annak gyakorlati alkalmazása te-

ketében ezek nem is szüntenek meg zsidók lenni és kénytelenek együtt szenvedni elárult fajtestvéreikkel harmad és negyediziglen.

A nürnbergi törvények ismét összereltek kérdésben a világ minden zsidóságát. Az idegen istenek szolgálata olyan bűn volt, amely ártatlan utódaikban is megbosszulódott. A hitlen szülők és nagyszülők bűnét az ártatlan gyermekek és unokák érzik most. Az öregek sorsa tragikomikus, a fiataloké, akik már nem is emlékeznek arra, hogy ősök is szolgák voltak Egyiptomban, valóságos sorstragédia. A sorstragédiát az jellemzi, hogy hősei nem bűnösök, mégis iszonyúan bűnhődnek. Németországban számtalan sorstragédia folyik le szemünk előtt olyan zsidók soraiban, akik magukat eddig teljesen egynek tartották nemzetük testével. A sorstragédiában a véletlen folytán a szülő gyermekét öli meg, fiú az apjával keveredik párbajra és nem ismerve egymást, mert sisakrostélyuk le van engedve, leterítik egymást; fiúgyermek anyjával, ártatlan leány apjával kerül fiatalon viszonyba. Ilyen sorstragédia az, amikor a keresztény unoka a nagyapját vagy a nagyanyját öli meg egy megrendezett pogromban, vagy egy nemzeti felbuzdulásból eredő forradalomban — ártatlanul.

Nem esoda, hogy nálunk, látva a szomszédban a fájó példát, a hisztéria jobban elfogta a kitért zsidó hatalmas vezérigazgatót, kinek szülei is már keresztény temetőben nyugsznak, mint azt a szegény hitközségi alkalmazottat, aki temetések alkalmával megrázza a megrendülő gyászolók előtt a perselyt: „Cedóko tacil mimóvesz”! — A jótétemény — az igazság — megment a haláltól, Mert ez az öreg jámbor zsidó minden nap el van készülve arra, hogy az igazságért szenvedni kell... A hatalmas vezérigazgató úr szülei nem akartak az igazságért szenvedni, szenved most ártatlanul ő és szenvednek gyermekei, akik keresztény erényekben és szokásokban nevelődtek ugyan, de azért szerepelnek azon a listán, amelyen

azoknak a nevei vannak feljegyezve, akik kiakolbolítandók állásaikból. Még soha annyi logóorrú közéleti férfit és nőt nem láttam, mint napjainkban. De hogyan!

Hölgyek és Urak, akik még nemrég együtt üvöltöttek az üvöltőkkel, amíg zsidó bűnököt kellett kárhozatni, amelyektől ők magukat már a keresztség által megtisztítottaknak gondolták, most elhallgatnak, sőt már méltatlankodnak, mert a vérelemzés mikroszkópja alatt ők is bűnösöknek találtak.

Az is érdekes jelenség, hogy olyan rokonok, akikkel eddig zsidó voltuk miatt ezek az előkelővő vált urak és hölgyek nem érintkeztek, egyszerre központjává váltak a családnak, csak a zsidó törzs árnyékában lehet felhaborodni, szabadon sirni és reszketni attól, ami jöhet. Csak ott lehet már beszélni a régi rabszolgaságról, amelytől a közös ősök megszabadultak és arról a közelgő rabszolgaságról, amellyel a vérelemzés fenyegeti őket s amely veszedelem elől nem mer segítséget kérni sem az atyától, sem a fiútól.

Oh, sok zsidó eszi most, még pézsach előtt a sanyarúság kenyerét pompás lakomája közben is, mert azok a keresztény előkelőségek, akik valamikor szívesen ültek asztala mellett, most már nem kíváncsiak a zsidó zsiros kosztjára, amely nem annyira a gyomrukra, mint új világnézetüket fekszi meg.

„Asszírnia, haragom vesseje”, — ezzel fenyegetnek a proféták az Ur nevében.

Germánia is ilyen vasvessző az Ur kezében, jámbor rabbijaink szerint. Ez a vasvessző végigsuhintott a világ minden zsidójának lélkén és fölébresztette benne a történeti hivatás tudatát. Zsidónak nem lehet elbujnia sem Isten haragja elől, sem ezen hivatás vállalása elől! Az Ur lesújt, de fel is emel, ha Juda visszatér szenteséges tanaihoz.

Most jelent meg!
A legaktuálisabb könyv!
 Zsadányi Oszkár:
Kereszténység, Nyilaskereszt, Zsidóság
 c. tanulmánya,
50 magyar politikai nyilatkozatával.
 Kapható lapunk kiadóhivatalában is. Ara a Zsidó Élet olvasói részére csak 1.— P. Vidékre 20 fillér portó.
Minden zsidónak el kell olvasnia és tovább adni!

A toszafotok terjedelme és száma

Irtá: Dr. GOLDBERGER IZIDOR
tatai főrabbi

A toszafotok folyamatának medre a legjobban a XIII-ik század második felében dagadt meg. Annryra, hogy elérte az ezen időből ránk maradt toszafotok száma a tizenöt-czret. Ez alatt a következőket értem: Egy-egy toszafot megjelölésével szoktuk nevezni azon megjegyzést, toldalékot, amely különálló címszó alatt van a mi talmudpéldányunkban kinyomatva. Belső tartalom kívánta, diktálta, hogy egy-egy címszó alá kisebb vagy nagyobb terjedelmű anyag került. Van toszafot, amely egy teljes hasábot (sőt azon túl is) vesz igénybe nyomtatásban, pl. Sabbat 152b, Erubin 71b és 72a, Joma 29a és b, 34a és 35b (az utóbbi több, mint száz soros). Ezek száma több, mint ötven. (Az összesek felsorolásától helyszüke miatt jelen közleményemben eltekinteni vagyok kénytelen). Van igen számos toszafot, amely csak néhány soros. Sőt olyan is, amely csak egy mondatból áll. A címszón (illetőleg címszavakon) kívüli három szavas toszafotokra példák: Berachot 18b, Sabbat 10a, 11a, 74a, 141b, Peszachim 35b alul. A számuk számításom szerint több, mint hatvan. Két szóból álló toszafotokra példák: Berachot 38b alul, Sabbat 18b, Peszachim 107a. Számuk megközelíti a harmincat. Amennyire a huszonegyezren túl lévő toszafotok számát áttekinteni képes vagyok, csak hármatot tudok megjelölni, amelyek csak egy-egy szót tartalmaznak: 1. Joma 76b (toszafot-jesonim, bécsi 1833-as kiadás 110b lap második hasáb közepe táján), 2. Názir 28b vége felé, 3. ugyanott 49b szintén a vége felé. (Az utóbbi lap, Názir 49, azért is bevezetem, mert az első oldal egyik legterjedelmesebb toszafotunkkal kezdődik. Ugyanazon éles ellentét váltódik ki, ha szembeállítjuk a bécsi kiadásban a 104-ik lapon levő Joma 50a alatti 119 soros és az 1. pont alatt jelzett egy szóból álló toszafotokat.)

A toszafotok külső terjedelmének nagyságára élenk világot vet meg az is, hogy amíg vannak egy teljes hasábot igénybe vevők, akad olyan eset is, hogy egy hasábon van tizenöt (15 pl. Meila 11a), tizenhat (16 pl. Názir 24b és 28b), sőt huszonegy is (24 Meila 8a). Teljesen egyedül álló, hogy Názir 33b csupán toszafotokat tartalmaz. Vannak továbbá olyanok is, amelyeket némely nézet szerint törölni kell (pl. Szanhedrin 28a és 31b).

Ezen bevezető megállapításom után jónak tartom az olvasó előtt megjegyezni, hogy teljesen tudatában vagyok annak, hogy irodalmi alkotásoknál fennáll az az elv, hogy non numeratur, sed ponderatur. Petőfi Sándor két versszakos költeménye több értéket jelent, mint bármely rémregény vaszkos, két köteté. Jelenlegi közleményemben

azonban én szorosan a toszafotok külső megjelenésével kívánok foglalkozni és nem a belső tartalommal, értékekkel.

A mi toszafotjaink számát összeolvastam és tratátusról-tratátusra menve a számukat körülbelül eként állapítottam meg kerek számban feltüntetve azokat, amint egyesek vannak:

1. Berachot 470, 2. Sabbat 1560, 3. Erubin 880, 4. Peszachim 1020, 5. Joma 490, 6. Szukka 440, 7. Béca 260, 8. Ros Hasana 320, 9. Táámit 810, 10. Megilla 200, 11. Moéd Kátan 290, 12. Chagiga 260, 13. Jebamot 1290, 14. Ketubot 1180, 15. Nedárim 490, 16. Názir 1100, 17. Szótá 280, 18. Gittin 940, 19. Kiddisin 600, 20. Baba Kamma 120, 21. Maba Macia 1100, 22. Baba Batra 1330, 23. Szanhedrin 620, 24. Makkot 170, 25. Sabuot 510, 26. Abodátará 740, 27. Harajot 60, 28. Zebachim 1000, 29. Menachot 1050, 30. Chullin 1280, 31. Behorot 500, 32. Arachin 310, 33. Temura 250, 34. Kezivot 120, 35. Meila 280, 36. Kinim 12, 37. Nidda 700.

A talmud hat rendjét tekintve 1. Zeráim 470, 2. Máéd 5930, 3. Násim 5880, 4. Nezikin 5790, 5. Kodosim 4800, 6. Tohorot 700.

Összegezve az egészét megállapítjuk, hogy a mi toszafotjaink anyaga 23.500-on felüli címszó alatt van a kezünk ügyében levő talmudpéldányokban kinyomatva.

Ugyancsak ki vannak nyomtatva a közöcsen forgó talmudokban „régii” toszafotok is körülbelül: 1. Joma 810, 2. Sabbat 110, 3. Erubin 20, 4. Ketubot 70, 4. Kidusin 20, 5.

Néhány különböző traktusokban szétszórva, összesen több, mint 1000.

Végösszeg: A talmudban kinyomatott toszafotok több, mint 24.500 címszó alatt szerepelnek.

Amennyiben Urbach* megállapítását követem (66. lap), kor és iskola tekintetében így oszlik meg a toszafotok száma a XII-ik század végén és a XIII-ik század elején a seusi iskolában keletkezett körülbelül 3200, Sir Leon iskolájában 1470, a többi iskolában 1200, összesen 5870. A XIII-ik század közepén az evreux-i iskolában 200, a XIII-ik század második felében a touges-i iskolában 11.000, a rothenburgi iskolában 700, Perec iskolában 3600, Sámuel ben Elchanan iskolában 300, összesen körülbelül 15.600. A XIV-ik század elején 200.

Közleményem jogosultságának igazolására, t. i. hogy megszámlálni igyekeztem a toszafotokat és azok külső terjedelméről képet akartam adni, szolgáljon az, hogy már a XV-ik században élt Isserlein Izráel (Terunat Hadesen 108) a többiekkel szemben a Berachot-traktusra vonatkozó toldalékokat „rövid” toszafotoknak nevezi. Tehát már Isserlein is osztályozta a toszafotokat terjedelmileg. Elsőrendű tekintély nyomdokain kívántam tehát haladni jelen soraimban. A jó Isten segítségével talán lesz alkalom rövidesen egyet-mást a toszafotok belső tartalmáról is közölni olvasóinkkal.

* Dr. Efraim E. Urbach: Die Entstehung unserer Tossafot. (Breslau, 1937).

Emlékek

Irtá: FELEKI SÁNDOR

(23)

Gerő Katalin és Gerő Károly

II.

„Mikor bácsiéktól elindultam, csak egy cél lebegett előttem: Pest-Most hát itt voltam. De amikor egy kapu előtt megálltam, mert nem tudtam, jobbra, vagy balra fordúljak-e és azt a sok jövő-menő, siető embert láttam, kik közül egyet sem ismerek, akkor úgy éreztem, hogy nagy sivatagba jutottam. Egy ember jött ki a házból. Hallottam, mikor bent valakivel beszél. Falusi kereskedő volt. Jobbra ment. Ez kereskedő, ez az üzletket, a várost keresi, gondoltam, tehát arra mentem én is. De hát hová megyek? Mit keresek? Mit akarok? Erre kerestem a feleletet, míg utcáról-utára jártam, órákon keresztül a forró júliusi napon

Egy térre mentem, ahol fák voltak és padok. Fáradt voltam, leültem pihenni, gondolkozni. Hová menjek? Karikó öcsémhez? Hozzá nem állíthatok be azzal, hogy itt vagyok, egy új gond, egy új kérdés. Hozzá már valami biztatót

akarok vinni. Hozzá azzal kell jönöm: Állj talpra édes öcsém! Ketté végezzük majd a munkát. Nézd, nekem már foglalkozásom is van. Megteremtjük az otthonot. Igen, megteremtjük, de mivel? Hogyan? Merre, kihez forduljak tanácsért? Kítlő kérdeztem meg, hogy mit csinálnak? Igaz, édesanyainknak laknak itt gazdag rokonai, felületes érintkezés állott fenn közöttünk. Hogy menjek hozzájuk most, mikor hontalanok vagyunk? Ezekhez nem megyek. Ide jött férjhez a a leány is, aki mostoha anyánk lett volna, ha Betti néni nem jön el akkor látogatába hozzánk s el nem gáncsolja a házasságot. Engem mindig kedvelt s bizonyára fárt karokkal fogadna. Nagyon jó viszonyok között van. De mehetek hozzá tanácsért, útmutatásért, mikor az édesapám mást vett el? Megtehetem ezt az édesapámnak? Ide se mehetek. Menjek el Puluszy Ferencékhez? Mondjam Polixénának, menyit gondoltam rá, milyen esz

ménykép volt előttem, mennyi érzést plántált át belém szegény Miksa bátyám, kinek bálványa, szerelme volt? Es hogy Miksa meghalt és vele az új otthonunk is. Így menjek hozzá: Szerettünk, imádtunk, most jutalmaz meg ezért s juttass érte valami munkához! Ez is lehetetlen. Ide se mehetek.

A tét megelégnül. Gyerekek ját szanak szülők is jönnek. A nap erősen süt a padra, ahol ülök. Égető szomjúság gyötör, talán éhség is. Keresek egy másik padot, ahol árnyék van. A fejem kegyetlenül fáj. Két asszony ül le mellettem a padra. Egyik egy gyermekkecsit tol — a gyermek beteg. A másik vigasztalja — majd megsegíti az Isten! Megdöbentem. Erről egészen megfeledkeztem. Hogy lehet az? Mikor imádkoztam utólag? Nem lettem én istentagadó, de a hit úgy halt ki belőlem, hogy észre se vettem. Ha én az ég felé emeltem tekintetemet, az édesanyjamat kerestem. Most is felnézek. Látja-e, tudja-e, hogy az ő Katuskája most itt lődörög és nem tudja, mi lesz vele? Tudja-e, hogy Miksa meghalt és Karikó elpusztult?

Tudod-e ezt mind édes jó anyám? Arra kérek, segíts. Te segíts onnan fentről, hogy teljesíthessem utolsó akaratomat. Látod, nem sírok. Nem gondolok magamra, nem gondolok a saját fájdalomra, csak Karikóra s a többi gyerekekre gondolok. Nézd, édes anyam, temetek megint. Ennél a temetésnél csak te légy mellettem. Eltemetem? Katuskát. Eltemetem az ifjúságom, eltemetem minden személyes vágyam, minden egyéni örömem, minden egyéni boldogságom. Eltemetem az „Ént”. Ezentúl — „Mi” — leszünk. Nem leszek más, mint kenyérkeresőjük, őrzőjük, a gondviselőjük. Nem leszek más, mint a te nagy szeretetnedek a folytatása. És ez a teljes lemondás nem fog fájdalmat okozni. Minél nagyobb lesz a lemondás, annál nagyobb lesz az erőm a feladatok teljesítésére. Látni fogod, itt leszel közöttünk. Nem haltál meg, édes, jó anyám! Igaza volt Tompa Mihálynének, — nem hal meg, akit szeretnek.

Fölkeltem, tovább mentem. Mikor a teret elhagytam, visszafordultam. Valami ösztönzerű érzés készítetett meg nézni a temetőt, melybe Katuskát örökre eltemettem. Sokszor esett azóta utamba, rendeztek benne ünnepélyeket, kiállításokat, nekem mindig, mindenkor, annyi esztendő után is: temető — az Erzsébet-ter.

Amint egy utcába bekanyarodtam, egy csapat fiatal leány jött velem szemben, mindnyájan egy házból jöttek ki. Ezek egy helyről jönnek, ezek dolgoznak itt valamit — gondoltam. Megszóltok egyet: Kérem, mit csinálnak maguk itt? Csofaldokva nézett rám, de felelt: — Varrunk. — Mindnyájan? — Igen, mindnyájan. — És kinek? — Itt az üzlet, ni. — És rámutatott egy úzletre, melynek cégtáblája „N. N. női divatszalon”. Kirakatában szépen

felöltöztetett viaszbabák. Bementem. Egy segéd kérdi, mit kívánok? — A főnökkel szeretnék beszélni. Egy úr a pult mögül figyel, a segéd mutogat: a főnök. Hozzámegyek. — Uram, családi körülményeim arra kényszerítenek, hogy dolgozzam. Nem tudok, de akarok. Az imént láttam kimenni sok leányt, kik ön-nél dolgoznak. Foglalkoztatna engem is? Ismétlem, nem tudok, de akarok.

(Folytatjuk.)

Szerkesztői üzenetek

Kíváncsinak. Ön azt óhajtja, hogy olvasóink figyelmét időközönként a német gyártású filmekre hívjuk fel. Kívánságának nem tehetünk eleget, mert ez ellenkezik célkitűzéseinkkel. Különbösen sem akarunk a német daraboknak reklámot csinálni, amikor nagyszerű magyar filmekkel dicselkedhetünk.

Orthodox tanítónak. A zsargon-kérdésben való hozzászólása bennünket nem lep meg. Egy percig sem kételkedtünk benne, hogy a fanatizmustól ment, művelt orthodoxia egyetért cikkünk tartalmával. Hazánkban a zsargon fölösleges és káros, azonfelül akadályos a héber nyelv olymértékű elsajátításának, hogy legalább imáinkat jobban meg tudjuk érteni.

Hitközségi elnök. Köszönjük elismerő sorait. Mi sohasem személyeskedtünk csak objectív kritikát gyakoroltunk. A gúny a kritika egyik megengedett módszere. Régi zsidó szellemi fegyver, biztosabban hat, elűzi az unalmat és csak akkor öl, ha a tények már magukba véve halálosak. Jól mondta dr. Patai József a Mult és Jövő mult évi július-augusztusi számában: „Ennek a fékezett bizantinizmusnak köszönhető, hogy a magyar zsidó közéletben, de különösen a pesti hitközségben már eleve halálra van ítélve minden kritika. Kritika nélkül nincs gondolatgazdagodás, nincs helyzet-tisztázódás. Minden közületben kell hogy legyenek olyanok, akik fölvetik az örök kérdést: Rendben van-e minden? A magyar zsidó közélet pedig csupa hódolásból és hízélgésből áll”.

B. I.-nek. Házasságok csak az égben és a — kiadóhivatalban köttetnek. A szerkesztőség nem ártja bele magát a Gondviselés illyenű dolgaiba. Tessék a kiadóhivatalhoz fordulni. Mi nem garantáljuk a sikert.

Tanácsstalan fiatalember. Ne csüggedjen fiatalember amiért kiesett állásából. Talál majd más kereseti lehetőséget. Nem szegény az, ha orvosi diplomával zsákot hord, hogy beteg, özvegy édesanyját eltarthassa.

Gondos anya. Kérdésére azt válaszoljuk, hogy egész nyugodtan lemondhat a borjú- és marhahús főzéséről, pótolhatja azt hallal és tojással.

GYORS HIRDETÉSEK

E rovatban egy szó 10 fillér, vastagabb betűvel 20 fillér, legkisebb hirdetés 10 szó. Leghelyesebb a hirdetés szövegét levélben, a hirdetés árának megfelelő összegű levélbélyegben a kiadóhivatal címére beküldeni.

Magas pozícióban levő 39 éves, elvált úr, kinek 8 éves fiaeskája van, feleségül venne reprezentálni tudó, csakis *vallásos* jócsaládból származó 28–30 éves urilányt, 20–25.000 pengő hozománnyal. „*Nagyjövendelmű*” jellegére a kiadóba.

Nagyműveltségű urilány ezuton próbál élettársat keresni. Leveleket „10.000 pengő hozománnyal” jellegével továbbít a kiadóhivatal. (Közvetítők kizárva).

50 éves úriember, özvegy, kinek jó állása és gyönyörű 3 szobás lakása van, elyenne olyan esinos urilányt, vagy özvegyasszonyt, kinek némi hozománya van. „*Gyermek nem akadály*” jellegére a kiadóba. (Közvetítők kizárva).

Jasivát rószett, 19 éves fiatalember, tökéletes német nyelvtudással, héber és angol nyelvismerettel, megfelelő elhelyezkedést keres esetleg mint házitánító. „*Szerény*” jellegére.

Springer fizet legtöbbet viselt férfi, női ruhaneműért, cipőért. *Apród ucca 6. Üzlet Szabenyi-terénél.*

Nagyon olesón megyek házakhoz harisnyákat javítani. *Krausz, Péterffy S. u. 7. III. 8.*

Társalkodónőnek vagy felolvasónőnek mennék magányos úrinőhöz *ebédoszt ellenében.* „*Sorsüldözött úrinő*” jellegére a kiadóba.

Libacomb füstölve, orth. kóser, elsőrendű P 2.20, libaszalámi P 3.—, húsvéti libaszir P 2.60. 5 kilogramm vételnél franco. — *Schwarzénál, Debrecen, Pásti ucca 2.*

Bronzesillár és porszívógép olesón eladó. Györi, Baresay ucca 3. fd. 1.